

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Kehittämishanke

Aikuiskoulutuskeskuksen näyttötutkintojärjestelmän kehittäminen

Höykinpuro, Tarmo
Varila, Jukka-Pekka

Työn ohjaaja Sirpa Levo-Aaltonen
Tampere

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajakoulutuksen kehittämishanke

Höykinpuro, Tarmo; Varila, Jukka-Pekka
Aikuiskoulutuskeskuksen näyttötutkintojärjestelmän kehittäminen
42 sivua + 20 liitesivua
Lokakuu 2009
Työn ohjaaja Sirpa Levo-Aaltonen

Tiivistelmä

Kehittämishankeen tarkoituksena on kehittää yhden aikuiskoulutuskeskuksen näyttötutkintojärjestelmää. Tavoitteena on entistä toimivampi ja asiakasläheisempi tutkintojärjestelmä aikuisten tutkintotilaisuuksiin. Oppilaitoksen järjestämissuunnitelma on laadittu vuosituhannen alussa, lakeihin ja asetuksiin on tullut sen jälkeen merkittäviä muutoksia ja lisäksi opetushallitus on antanut uuden henkilökohtaistamismääräyksen, jota ei ole huomioitu sellaisenaan oppilaitoksen järjestämissuunnitelmassa.

Näyttötutkintojärjestelmä perustuu työelämäläheisyyteen, jossa on vahvasti mukana työnantajien, työntekijöiden ja opetuksen edustajat. Tätä kutsutaan kolmikantaisuudeksi. Tutkintotilaisuuksien järjestäjää veloitetaan kouluttamaan työelämän edustajia niin, että he voivat toimia järjestelmässä tutkintojen kehittäjänä ja asiantuntevina arvioitsijoina. Tämän veloittamana laadittiin aikuisten tutkintotilaisuuteen valmentava koulutuspaketti, joka sisältää keskeisimmät näyttötutkintoon kuuluvat asiat. Järjestelmäsuunnitelma on laadittu koulutuksen järjestäjän, tutkintojen suorittajien ja työelämän edustajien työkaluksi järjestettäessä tutkintotilaisuuksia.

Perehdyimme kone-metalli perustutkinnon opetussuunnitelmiin, Opetushallituksen ohjeisiin, sekä määräyksiin järjestämissuunnitelman laatimiseksi. Erityisesti paneuduimme kirjallisuuteen, joka käsittelee oppilaan ohjausta, henkilökohtaistamista, näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta aikuisten näyttötutkinnossa.

Laadimme uuden ja toimivan järjestämissuunnitelman aikuisten tutkintotilaisuuksia varten, jossa on huomioitu nykyinen laki, asetukset ja Opetushallituksen määräykset. Koulutuspaketti työelämän edustajille, liitteenä.

Avainsanat: henkilökohtaistaminen, näyttöympäristöt, tutkintotilaisuus, näyttötutkintojärjestelmä, oppilaan ohjaus

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	4
2 Opetussuunnitelma	6
2.1 Ammatillinen koulutus ja sen tarkoitus	6
2.2 Opetussuunnitelman sisältö.....	8
3 Näyttötutkintojärjestelmän toimivuus	10
3.1 Riippumattomuus ammattitaidon hankkimistavasta.....	10
3.2 Työelämän tarpeet ja - yhteydet	11
3.3 Aikuisväestön tarpeet näyttötutkinnoissa	12
3.4 Tutkintotilaisuuksien yhdenmukaisuus	12
3.5 T ulosohjauksen toteutuminen	13
3.6 Tutkintotoimikunta.....	14
3.7 Järjestelmän tehokkuus ja vaikuttavuus	15
3.8 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa.....	16
4 Ohjaus näyttötutkinto prosessissa	18
4.1 Opettajan rooli opiskelijan ohjauksessa	18
4.2 Ohjaus aikuiskoulutuksessa.....	19
4.3 Henkilökohtainen ohjaus työpaikalla ja työssä oppiminen	22
5 Näyttötutkinnon järjestämissuunnitelma kone - ja metallialan perustutkintoon	27
5.1 Yleistä järjestelyistä	27
5.2 Kone ja metallialan näyttötutkinnon henkilökohtaistaminen.....	30
5.3 Näyttötutkintotilaisuuksien sisältö ja näyttöympäristöt	34
5.4 Tutkintosuoritusten arviointi prosessi	35
6 Yhteenveto.....	39
Lähteet	41
Liitteet	43
<i>Liite 1: Tutkintotilaisuuteen valmentava koulutus .....</i>	<i>43</i>

1 Johdanto

Ammatillinen aikuiskoulutus perustuu Suomessa vahvasti näyttötutkintojärjestelmään. Järjestelmä mahdollistaa joustavan ammatillisen osaamisen arvioinnin. Osaaminen voidaan kansallisesti ja laadullisesti tunnustaa riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt opintojen, muun toiminnan tai työkokemuksen kautta. Tärkeintä on ammatin hallinta. Elinkeinoelämä ja muu työelämä osallistuu vahvasti näyttötutkintojen suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Elinkeino ja työelämän osallistuminen mahdollistaa näyttötutkintojärjestelmän työelämäläheisyyden. Henkilökohtaistaminen on keskeinen osa tätä lainsäädäntöä ja siihen Opetushallitus antoi täydentävän henkilökohtaistamismääräyksen, joka astui voimaan 1.3.2007.

Näyttötutkintojärjestelmä luotiin vuonna 1994 ammattitutkintolaille (L 306/1994) ja sitä täydentävällä asetuksella (A 308/1994). Koulutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä kumottiin ammattitutkintolaki ja näyttötutkintojärjestelmää koskevat säädökset siirrettiin pienin muutoksin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998 ja A 812/1998). Tämä laki että asetus tulivat voimaan vuoden 1999 alussa. Näyttötutkintojärjestelmää ohjaavia säädöksiä muutettiin 2005 aikana ja uusi lainsäädäntö astui voimaan 1.1.2006. Muutoksilla pyrittiin ammatillisen lisäkoulutuksen ohjausjärjestelmän kehittämiseen. Muutokset mahdollistavat ammatillisen lisäkoulutuksen paremman suunnittelun, ohjauksen ja seurannan entistä paremmin kokonaisuutena. Uudet säädökset eivät estä järjestelmässä tarvittavaa joustavuutta. (Näyttötutkinto-opas 2007, 12.)

Näyttötutkintojärjestelmä tarjoaa erityisesti aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan. Näyttötutkinnot ovat vakiinnuttaneet asemansa aikuisten koulutusjärjestelmässä. Tutkintotilaisuuksiin osallistuvien määrä on lisääntynyt vuosittain. (Näyttötutkinto-opas 2007, 12.)

Oppilaitoksessamme on aloitettu aikuisten ammatilliset tutkintotilaisuudet vuona 2001. Silloin tehtiin aikuisten kone-metalli-näyttötutkintojen osalta suunnitelmat ja hankittiin näyttötutkintojen järjestämisoikeudet. Suunnitelmiin ei ole sen jälkeen tullut mitään muutoksia, siksi nyt on täydellisen päivityksen paikka saada suunnitelmat ja ohjeet vastaamaan nykyisiä lakeja ja asetuksia. Päivityksiä kaipaavat näyttötutkinnon järjestämissuunnitelmassa ensisijaisesti tutkintosuoritusten arviointi, näyttöympäristöt ja henkilökohtaistamismääräykset. Lisäksi tulee laatia arvioitsijoiden koulutussuunnitelma.

2 Opetussuunnitelma

2.1 Ammatillinen koulutus ja sen tarkoitus

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98 2§, 5§) ja valtioneuvoston päätöksessä (VnP 213/213/1999) on säädetty, että ammatillisen peruskoulutuksen tulee antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella siten, että opiskelija voi tutkinnon suoritettuaan sijoittua työelämään. Lisäksi sopeutua ja suoriutua alan alati muuttuvista tehtävistä sekä kehittää ammattitaitoaan koko työelämän ajan. Työelämäyhteistyöllä varmistetaan se, että opiskelija pystyy koulutuksen jälkeen työskentelemään koulutusammattissaan. Koulutuksen tulee edistää työllistymistä ja koulutuksella myös mahdollistetaan ryhtyminen itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi. Opetuksessa tulee kiinnittää huomiota tavoiltaan ja oppimisvalmiuksiltaan erilaisiin opiskelijoihin ja tarvittaessa kehittää tukitoimia yhteistyössä kotien ja koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijan tervettä itsetuntoa ja myönteistä yksilöllistä kehitystä tulee tukea.

Laki (L 630/98 14§) edellyttää koulutuksenjärjestäjää laatimaan opetusta varten opetussuunnitelman, joka tulee perustua tässä asiakirjassa oleviin opetussuunnitelman perusteisiin. Sen tulee hyväksyä erikseen suomen – ruotsin- ja saamenkieliseen opetukseen ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaan opetukseen. Lisäksi opetussuunnitelma on laadittava niin, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat.

Opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi ohjausta ja opetusta koulutuksen jokaisena työpäivänä opetuksen järjestämistavasta riippumatta. Opiskelijan on saatava riittävästi ohjausta ja tukea työssäoppimisen aikana ja erityisesti sen alussa. Koulutuksen järjestäjällä on myös vastuu opiskelijoiden itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät

suunnitellaan, opiskelijan opintoja ohjataan ja opiskelutavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Opintojen alkuvaiheessa lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä. Opiskelijan opintojen etenemistä seurataan ja tarvittaessa tulee antaa tukiopetusta. Koko opiskelun ajan opettajan tulee suunnitella opetusta, seurata edistymistä ja suorittaa arviointia. Opintojen laajuus määritellään siten, että opiskelijalta edellytetään neljänkymmenen tunnin työpanosta viikossa. Oppilaitoksen on laadittava sellainen opetussuunnitelma, että tavoitteet saavutetaan. (OPH 2009.)

Opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteinen osa ja tutkinnoittain eriytyvät osat. Yhteisessä osassa määritellään tarvittavin osin kaikille koulutusaloille yhteisten periaatteiden ja menettelytapojen ohella koulutusaloittain eriytyvät osat. Yhteisen osan tulee sisältää opetuksen keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehdyttämiseen. Suunnitelman tulee sisältää koulutukselle asetetut tehtävät sekä tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Koulutus tulee järjestää joko peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. (OPH 2009.)

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus on pääsääntöisesti näyttötutkintojärjestelmään perustuvaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjältä edellytetään henkilökohtaisten opetussuunnitelmien laadintaa. Aikuiskoulutuksessa on kysymyksessä ns. henkilökohtaistaminen, joka sisältää kolme eri vaihetta. Nämä kolme vaihetta ovat tutkintoon hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen ja tarvittavan ammattitaidon hankinta. Henkilökohtaistamisessa tulee selvittää osoitetun ja saavutetun osaamisen tunnistaminen. (OPH 2009.)

Yhteisen osan tulee sisältää suunnitelman, miten opintoja tarjotaan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi tulee olla suunnitelmat opinto-ohjauksen ja erityisopetuksen sekä maahanmuuttajien tukipalvelujen järjestämiseen. Arviointi on keskeinen osa tutkintotilaisuuksia ja niistä tulee tehdä opiskelijan itsearvioinnin arviointisuunnitelma. Työssäoppiminen on keskeinen osa opiskelijan ammattitaidon

kehittymisessä, siksi tulee olla työssäoppimisen järjestämissuunnitelma. Korkean opetuksen laadun saavuttaminen edellyttää henkilöstön jatkuvaa kouluttautumista, siksi suunnitelmiin tulee sisältyä henkilöstön kehittämissuunnitelma, jossa on selkeät tavoitteet, toteutus ja menetelmät, jolla henkilöstön kehitystä arvioidaan. Tähän keskeisesti kuuluu myös oppilaitoksen itsearvioinnin toteuttamissuunnitelma. Sisältää suunnitelman kestäväen kehityksen ja kansainvälisyyden edistämisestä sekä teknologian ja tietotekniikan hyödyntämisen kehityssuunnitelman. (OPH 2009.)

Tutkinnoittain tehtävät suunnitelmat tulee sisältää opintojen jaksotusta ja järjestämistä koskevat suunnitelmat. Vaaditaan suunnitelma yhteisten opintojen ja ammatillisten opintokokonaisuuksien tarkennetuista tavoitteista ja sisällöstä, suunnitelma opiskelijan henkilökohtaisissa opinnoissa etenemisestä ja arviointikriteereistä. Suunnitelma suorituksista, jotka vaaditaan opintokokonaisuuksien arvosanojen saamiseksi, sekä aiempien opintojen hyväksilukemisen suunnitelma. Vaaditaan myös suunnitelma opintokokonaisuuksien muodostumisesta, kuten opintojaksoista, projekteista ja muista opiskeltavista kokonaisuuksista sekä työssäoppimisesta. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman laadinta mahdollistaa opiskelijan yksilöllisen opiskelun. (OPH 2009.)

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmä muodostuu tutkintokohtaisista opetussuunnitelman perusteista ja opetussuunnitelmasta sekä niiden pohjalta tehtävästä henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta. Uudistuvan koulutuksen ja oppimiskulttuurin taustalla vaikuttavat käsitykset arvoista, ihmisistä tiedosta ja oppimisesta sekä näkemykset ammattialan, työn ja ammattitaidon kehityksestä. (OPH 2009.)

2.2 Opetussuunnitelman sisältö

Tutkintoon sisältyy yhteiset ammatilliset opinnot, kone- ja metallialan yleisosaaminen, jonka pituus on 30 opintoviikkoa sekä tutkintonimikkeittäin eriytyvät opinnot, joiden

pituus on 20 opintoviikkoa. Tutkintoon kuuluu viisi eri tutkintonimikettä: koneistus, levy- ja hitsaustyöt, koneenasennus, työvälinetekniikka ja hienomekaniikka, joista on jokin valittava. Jos valitaan levy- ja hitsaustyöt 20 opintoviikkoa, tulee tutkintonimikkeeksi levyseppähitsaaja.

Tutkintoon tulee sisällyttää 40 opintoviikkoa valinnaisia opintoja. Seuraavista tutkintonimikekohtaisista ryhmistä on valittava yksi opintokokonaisuus tutkintonimekkeen mukaan. Tutkintonimikkeet ovat seuraavat: koneistaja, levyseppähitsaaja, koneen asentaja, työvälinevalmistaja ja hienomekaanikko. Jos valitaan levyseppähitsaaja, jolloin on valittava seuraavista kokonaisuuksista edellä mainittu määrä opintoviikkoja. Valittavat osiot ovat seuraavat: levy- ja teräsrakennetyöt, ohutlevytyöt, hitsaus, levyalan NC-tekniikka tai rakennuspeltisepän työt, kukin osio on 10 opintoviikkoa pituinen. Muut valinnaiset opinnot 20 opintoviikkoa. (OPH 2009.)

3 Näyttötutkintojärjestelmän toimivuus

Näyttötutkintojärjestelmän toimivuudesta on tehty muutamia tutkimuksia Suomessa. Laajan tutkimuksen teki työryhmä (Yrjölä ym. 2000) näyttötutkintojärjestelmän kokonaisarviointista. Arviointi kohdistuu näyttötutkimuksen toimivuuteen, siihen miten järjestelmän keskeiset osat toteuttavat tehtäviään ja millaisia ovat järjestelmän tuotokset. Arvioinnin suorittaminen perustuu valtioneuvoston hyväksymiin koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmiin sekä opetusministeriön ja Opetushallituksen väliseen tulossopimukseen. Arvioinnissa kuvataan aikuisten ammatillisen tutkintojärjestelmääjattelun kehitystä, järjestelmän käynnistämisvaihetta sekä sen kehitystä vuodesta 1994. Tarkemmin analysoidaan näyttötutkintojärjestelmän toimintaa vuosina 1999 ja 2000. Järjestelmän yhtenä keskeisenä lähtökohta-ajatuksena oli tarjota aikuisille mahdollisuus osoittaa oma ammattitaito, ammattitaidon hankintatavasta riippumatta. Toisena keskeisenä lähtökohtana oli lisätä työelämän ja ammatillisen aikuiskoulutuksen välistä yhteistyötä. (Yrjölä, Ansaharju, Haltia, Jaakkola, Järvinen, Taalas & Lamminranta 2000, 3.)

Näyttötutkintojärjestelmä määrällinen kehitys on ollut merkittävää viime vuosina. Vuonna 1996 koko tutkinnon suoritti 2645 aikuista. Vuonna 1999 kokotutkinnon suorittaneita oli 12815 ja osatutkinnon suorittaneita 9221 aikuista, tutkintoihin osallistui kaikkiaan 23395 henkilöä. Yli 60000 osallistui tutkintotilaisuuksiin vuoden 2006 aikana. Määrällinen kasvu on ollut todella merkittävää. (OPH 2009.)

3.1 Riippumattomuus ammattitaidon hankkimistavasta

Näyttötutkintojärjestelmän perustamisvaiheessa oletettiin, että tutkintotilaisuuksiin osallistuttaisiin runsaasti ilman valmistavaa koulutusta, tämä ei ole kuitenkaan toteutunut. Tilastokeskuksen valtakunnalliset tilastot osoittavat, että vain erittäin pieni osa tutkinnon viime vuosina suorittaneista ei ollut osallistunut valmistavaan

koulutukseen. Vaikka aikuisella olisikin alalta huomattava työkokemus ja vankka ammattitaito, on tutkinnon suorittamista edeltänyt lähes aina valmistava koulutus, jossa valmistaudutaan tutkintotilaisuuteen ja mahdollisesti päivitetään osaamista. Toisaalta Opetushallituksen ohjeissa on todettu, että pääosa tutkinnoista on tarkoitus suorittaa siten, että ensin osallistutaan koulutukseen. (Yrjölä ym. 2000, 223.)

Riippumattomuutta voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta: rakenteellisesta ja toiminnallisesta. Rakenteellisen riippumattomuuden ensin mainittu muoto ei ole tullut tässä arvioinnissa varsinaisesti tarkastelun kohteena, mutta sen osalta voidaan kuitenkin todeta, että erityistä riippumattomuuden estettä ei ole tullut esiin. (Yrjölä ym. 2000, 223.) Toiminnallinen riippumattomuus ei ole tässä nykyisessä näyttötutkintojärjestelmässä toiminut, koska todelliset mahdollisuudet suorittaa tutkinto on ollut valmistava koulutus sidonnainen. On todettu myös, että arviointimenettelyt ja tutkintotehtävät eivät suosi jotakin ammattitaidon hankkimisen tapaa. Erityisen pulmallisena tässä tutkimuksessa mainitaan valmistavaa koulutusta antavien opettajien osallistuminen tutkintotilaisuuksien organisointiin ja tutkintosuoritusten arviointiin. (Yrjölä ym. 2000, 224.)

3.2 Työelämän tarpeet ja -yhteydet

Näyttää myös siltä, että näyttötutkintojärjestelmää ei tunneta tarpeeksi hyvin. Heillä, jotka tuntevat järjestelmän hyvin, on vain myönteisiä kokemuksia. Tutkintotoimikunnassa toteutuu kolmikantayhteistyö, mutta tutkintotilaisuuksien toimeenpanosta ja tutkintosuoritusten arvioinnista saattaa laadun varmistus puuttua. Tutkintoihin on ollut vaikea saada työelämän edustajia. Arvioinnissa saattaa työelämän edustajilla olla epävarmuutta, joka johtuu siitä, että eivät tunne riittävästi tutkinnon perusteita kun heille ei ole järjestetty arviointikoulutusta. (Yrjölä ym. 2000, 225.)

3.3 Aikuisväestön tarpeet näyttötutkinnossa

Käytännössä tutkintotilaisuus laitetaan yleensä toimeen tutkintoa organisoivan oppilaitoksen ja organisaation opettajien toimesta ja ehdoilla. Tutkintoon osallistuvalla ei ole mahdollisuutta osallistua tutkintotilaisuuksien suunnitteluun, varsinkaan silloin kun tutkinnot ovat osana tutkintoon valmistavaa koulutusta. (Yrjölä ym. 2000, 226.)

Epäkohtana voidaan mainita myös se, että palautetta on koottu harvoin tutkinnon suorittajalta. On myös ollut tilanteita, milloin opiskelija ei ole tiennyt, onko kysymys opiskelusta vai tutkintotilaisuudesta. Vaikka tutkinnon järjestäjiä on riittävästi ympäri maata, niin se ei kuitenkaan takaa runsasta tutkintotilaisuuksien tarjontaa. (Yrjölä ym. 2000, 226.)

Järjestelmän rakenteista ja toimeenpanosta saadun tiedon perusteella voidaan päätellä, että järjestelmä ei ole toistaiseksi ollut suinkaan niin ”käyttäjystävällinen” kuin sen olisi tullut olla. Järjestelmä ei ole riittänyt tarpeeksi herättämään näyttötutkinnon suorittamisesta hyötyvien potentiaalisten tutkinnon suorittajien kiinnostusta. Erillisiä näyttötutkintoja ei ole markkinoitu riittävästi. Myönteinen asia on näyttötutkinnosta maksettava ammattitutkintostipendi, mutta sen tunnettavuus näyttää jääneen huonoksi. (Yrjölä ym. 2000, 225.)

3.4 Tutkintotilaisuuksien yhdenmukaisuus

Näyttötutkintojärjestelmää perustettaessa opetushallinnolle ei annettu oikeutta ohjeistaa toimeenpanoa tutkintotilaisuuksissa. Ohjaus ja vastuu määrättiin tutkintotoimikunnalle. Koska tehtävä oli tutkintotoimikunnille uusi, niin Opetushallitus avusti tutkintomateriaalin tuottamisessa, sekä järjesti ja rahoitti koulutusta. Selvää on, että tutkintotilaisuus voidaan toimeenpanna monella erilaisella tavalla ilman, että vaatimustasot poikkeavat kovinkaan paljon toisistaan. Kuitenkin tässä tutkimuksessa

todettiin jo kirjallisen aineistojen perusteella olevan monen tutkinnon osalta merkittävää hajontaa, niin tutkintotilaisuuksien toimeenpanossa kuin tutkintojen vaatimustasossa.

Tapaustutkimukset, jotka kohdistuivat kymmeneen tutkintoon ja 30 tutkintotilaisuuteen, vahvistivat entisestään tutkintotilaisuuksien epäyhtenäisyyttä. Tutkimuksessa on todettu tapaustutkimuksen ja kirjallisen aineiston perusteella, että tutkintotilaisuuksissa oli niin kirjavaa käytäntöä järjestelyjen ja vaatimustasojen osalta, että tutkinnon suorittajan ammattitaidon arviointi ei ollut kaikilta osin luotettavaa. Alvar aineistojen tarkoituksena on ollut varmistaa tutkintotilaisuuksien hyvä laatu. Kaikilta osin ALVAR-aineistokaan ei saa täysiä pisteitä. Puutteina on tutkinnon perusteiden noudattamisessa, ammattitaidon kokonaisuuden hahmottaminen, sekä tehtävien irrallisuus käytännön työprosesseista. (Yrjölä ym. 2000, 227.)

3.5 Tulohajauksen toteutuminen

Järjestelmää luotaessa tavoitteena oli siirtyä opetussuunnitelmaperusteisesta prosessin ohjauksesta tutkintojen perusteisiin pohjautuvaan tulohajaukseen. Valtakunnallisella ohjausjärjestelmän tasolla näin ilmeisesti tapahtui, mutta käytännössä, koska ohjausjärjestelmän muutos ei vaikuttanut rahoituksen kohdistumiseen, oppilaitoksiin syntyi ainoastaan uusi toimintamuoto, näyttötilaisuuksien järjestäminen. Tämä ei taloudellisesti ollut juurikaan kannattavaa, koska edelleen rahoitettiin opiskelun osallistumista. Toisaalta omaehtoisen ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmien muuttuminen on vaikeuttanut tutkintotilaisuuksien rahoittamista. (Yrjölä ym. 2000, 228.)

Lääninhallitusten ja TE-keskusten suorittama koulutuksen ja tutkintojen hankinta on ollut tulosjohdettua, mutta tutkintosuoritusten määrä ei ole ollut tuloskriteerinä. Oppilaitoksissa näyttötutkintojen järjestämisen aloittaminen perustui opettajien omaan aktiivisuuteen, ilman että tutkintojen järjestämisestä olisi tehty strateginen valinta.

Oppilaitoksen koko henkilöstön laajempi sitoutuminen näyttötutkintoihin ei näytä olevan kovin hyvällä tasolla. (Yrjölä ym. 2000, 228.)

Koska suorituksien määrä on edelleen melko alhainen verrattuna valmistavassa koulutuksessa oleviin, on valmistavan koulutuksen ja näyttöjen antamisen välinen yhteys jäänyt löysäksi ja ilmeisesti tutkintojen perusteita on alettu soveltaa opetussuunnitelmien perusteiden tapaisina koulutusprosessin ohjauksen välineenä. (Yrjölä ym. 2000, 228.)

3.6 Tutkintotoimikunta

Tärkeimpiä tehtäviä toimikunnalla on vastata näyttötutkintojen järjestämisestä ja valvomisesta. Sopia tutkintojen järjestämisestä koulutuksen järjestäjien kanssa, huolehtia järjestämissopimuksia solmiessaan, että tutkintoon osallistuvilla on kohtuulliset tutkintomaksut ja tutkintotilaisuuksia on riittävä määrä tutkintoon osallistuville. Tutkintotoimikunnille kuuluu myös tutkintotodistusten antaminen ja pyynnöstä myös tutkinnonosan suorittamisesta todistus. Toimikunnan tulee seurata näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta ja tarvittaessa tehdä aloitteita tutkintojen perusteiden ja järjestelmän kehittämiseksi. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa säädetään tutkintotoimikuntien vastuu näyttötutkintojen järjestämisestä sekä valvonnasta. Tämä voidaan ymmärtää suppeasti tai laaja-alaisesti. Toisen rooli on seurailijan rooli ja toinen aktiivisen toimijan rooli. (Yrjölä ym. 2000, 228.)

Tutkintotoimikunnat olivat aikoinaan kokonaan uusia toimielimiä, joille siirrettiin perinteistä hallinnon vastuuta ja valtaa. Tieto, valta ja vastuu käyvät käsi kädessä. Onko näin tapahtunut tutkintotoimikuntien osalta? Tutkimuksessa todetaan, että tutkintotoimikuntien jäsenet eivät selvästi ole kaikin osin tietoisia tehtävistään ja toimikunnat toimivat eri aloilla eri tavoin. Muutamat toimikunnat tekevät ainoastaan järjestämissopimuksia ja allekirjoittavat todistuksia. Toisaalta löytyy myös niitä, jolla on tiukka ohjausote. Todettava on myös, etteivät toimikuntien resurssit riitä

asiamukaiseen tutkintotilaisuuksien riittävyyden ja järjestämisen valvontaan. (Yrjölä ym. 2000, 231.)

3.7 Järjestelmän tehokkuus ja vaikuttavuus

Toteutetussa arvioinnissa näyttötutkintojärjestelmän taloudellisuuden arviointi jäi puutteelliseksi, koska ei ollut riittäviä tietoja tutkinnon kustannuksista, eikä opiskeluaikojen mahdollisen lyhenemisen osoittavia tietoja. Valtion kokonaiskustannusten muutoksista ei siten saatu luotettavaa tietoa. (Yrjölä ym. 2000, 231.)

Järjestelmätasolla tutkintojärjestelmän toimeenpano on onnistunut hyvin. On rakennettu laaja aikuisten näyttötutkintojärjestelmä ja valmisteltu tarpeelliset tutkintojen perusteet. Yleisesti hyväksytään ammatillisen koulutuksen lähtökohdaksi työelämäläheisyys ja se, että ammattitaitoa voidaan koulutuksen ulkopuolisen toimesta arvioida. Tämä on merkinnyt koko ammatillisen koulutuksen avautumista työelämään ja oppilaitoksen toiminnan muuttumista. Tietystikään nämä muutokset eivät ole yksin näyttötutkintojärjestelmän ansiota. (Yrjölä ym. 2000, 231.)

Vaikka valtakunnalliset työmarkkinajärjestöt julkisesti tukivat näyttötutkintojärjestelmän aikaansaamista, niin ilmeisesti työ- ja elinkeinoelämän käytännön toimijat eivät siltikään tunne järjestelmää riittävän hyvin. Ihmisten ajattelun ja koulupoliittisen ajattelun kääntäminen koulutuksesta tutkintoajatteluun vie vielä jonkin aikaa. Ei myöskään ymmärretä vielä sitä, että ammattitaidon voi hankkia työssä ja työssä oppimalla.

Näyttötutkintojärjestelmän käytännön toteutuksessa on ilmennyt sellaisia puutteita, jotka eivät voi enää johtua toiminnan uutuudesta. On liian usein syntynyt käytäntöjä, jotka ovat sekä säädöksiensä että hyvien toimintatapojen vastaisia. (Yrjölä ym. 2000, 231.)

Järjestelmän vakavaksi heikkoudeksi on muodostunut se, että vain noin kolmasosa valmistavaan tutkintoon osallistuvista osallistui tutkintotilaisuuteen. Tämä voi johtua siitä, että tutkinnon suorittamisesta yksilölle, työnantajalle tai oppilaitokselle tuleva hyöty on jäänyt hämäräksi. (Yrjölä ym. 2000, 232.)

Näyttötutkintomestareista yli 90 % on oppilaitoksen opettajia, mikä lisää oppilaitosten ja tutkintojen järjestäjien osaamista ja valtaa. Tällöin työelämää edustavan luottamushenkilön asiantuntemus voi jäädä toisarvoiseen asemaan. (Yrjölä ym. 2000, 232.)

3.8 Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa

Näyttötutkintojen henkilökohtaistaminen pohjautuu lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998) kirjattuun henkilökohtaistamisen vaatimukseen sekä 1.3.2007 voimaan tulleeseen, Opetushallituksen antamaan henkilökohtaistamis määräykseen. Henkilökohtaistaminen käsittää kolme vaihetta, jotka ovat hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen sekä tarvittavan ammattitaidon hankkiminen. (Heikkinen, Rikkinen, Gunnar, Vuolle-Salonen & Pasanen 2006, 9.)

Henkilökohtaistaminen hakeutumisvaiheessa tarkoittaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla selvitetään hakijan aikaisemmin hankittu osaaminen ja muut lähtökohdat, tavoiteltu tutkinto ja koulutustarve. Tiedotukseen, neuvontaan ja ohjaukseen osallistuvat tarvittavat yhteistyötahot. (Heikkinen ym. 2006, 14.)

Henkilökohtaistetussa tutkinnon suorittamisessa noudatetaan tutkinnon perusteissa määritellyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä sekä ammattitaidon osoittamistapoja. Tutkintosuorituksiksi tai sen osaksi voidaan tunnustaa myös aikaisemmin osoitettu ja arvioijien hyväksymä osaaminen. Tutkinnon järjestäjän edustaja ja tutkinnon suorittaja tai sen osan suorittaja tekevät yhdessä tutkinnon

suorittajalle henkilökohtaistamissuunnitelman, jossa kuvataan, miten tutkinnon suorittaja osoittaa tutkinnon perusteissa vaaditun osaamisen. (Heikkinen ym. 2006, 14.)

Suunnitelman hyväksyvät yhdessä tutkinnon suorittaja sekä tutkinnon järjestäjän- ja työpaikan edustajat. Myös tutkinnon suorittamisen yhteydessä tutkinnon suorittajan tarvitsemat lukemiseen tai kirjoittamiseen liittyvät erityiset vaikeudet otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan. (Heikkinen ym. 2006, 8-11.)

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa ja oppimisen suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon aikuisen elämäntilanne, aikaisemmin hankittu osaaminen, todetut oppimistarpeet ja työssä oppimisen mahdollisuudet. Lisäksi henkilökohtaistamisessa opiskelijalle valitaan soveltuvat koulutuksen järjestämismuodot, oppimisympäristöt, opetus- ja arviointimenetelmät sekä ohjaustoimet. (Heikkinen ym. 2006, 14.)

4 Ohjaus näyttötutkinto prosessissa

Ohjauksen käsite on tunnetusti jo itsestään hankala ja hieman harhaanjohtava antaessaan kuitenkin lupauksen jonkinlaisesta johdatuksesta. Ohjaus tulee selkeästi kuitenkin myös suomalaisen ohjaustutkimuksen perusteella käsittää neuvotteluksi ja neuvottelevaksi työtavaksi. Ohjausta ei voida liimata vanhojen todistusten päälle tai oppilaitoksen vanhojen logojen päälle toteamalla samalla, että nyt ollaan uudessa vaiheessa. Sen osoittaa AiHe- projektin pilottiraportit, joissa ohjaus on erityisesti ollut kehittämisen kohteena. Näyttötutkintojärjestelmä ei toimi hyvin täytettyjen lomakkeiden varassa tai laatujärjestelmän kirjoitettuihin teksteihin tukeutuen. (Heikkinen ym. 2006, 19.)

4.1 Opettajan rooli opiskelijan ohjauksessa

Opettajan rooli on muuttunut viime vuosina merkittävästi. Opettaja ei ole enää pelkästään tiedon jakaja. Opettajan tulee sopeutua opiskelijoiden erilaiseen ammatilliseen osaamiseen. Opiskelijat omaavat nykyisin erilaisia maailmankuvia. Monimuotoisuus on lisääntynyt kansainvälistymisen seurauksena. Tässä nykyisessä uudessa oppimisympäristössä on välttämätöntä ymmärtää aikuisopiskelijoiden oppimisprosessin estäviä ja tukevia tekijöitä, joita jokaisen opiskelijan oppimisprosessissa ilmenee. Asiakasläheisyys ja ohjauksellisuus muodostuvat opettajan tärkeäsi työvälineeksi oman ammatin osaamisen lisäksi. Opettajan rooli on muuttunut niin, että keskeisemmäksi tekijäksi on muodostunut opiskelijalähtöisyys järjestelmäkeskeisyyden sijaan. Opettajalla on myös tärkeä rooli opiskelijoiden opiskelun jatkuvuudessa. Keskeistä on ehkäistä oppimisvaikeuksia opiskelussa ja samalla estää opiskelun keskeytymisiä. Tämä vaatimus edellyttää opettajalta opiskelijan henkilökohtaista ohjausta opiskelun jokaisessa vaiheessa. Opetushallituksen

käynnistämä ja tukema (AiHe) projektin tuotokset ovat antaneet opettajille välttämättömiä työkaluja ohjauksen menestykselliseen hoitamiseen. Tämän päivän ja tulevaisuuden visio on opiskelijalähtöinen koulutusajattelu. (Gunnar, Pasanen, Pekkanen, Räsänen & Vuolle-Salonen 2004, 7.)

Opiskelijalähtöisessä ajattelussa opiskelija on keskiössä subjektina oppijana. Aikuisopiskelussa jo tänä päivänä voidaan sanoa oppilaitoksen olevan resurssikeskus, joka yhteistyössä työelämän kanssa turvaa yhdessä opiskelijan kanssa hänen tutkinnon suorittamiseen tarvitsemansa oppisisällöt ja oppimisympäristöt. Näyttää siltä, että laki näyttötutkintojärjestelmästä edellyttää myös näin toimimaan. Aikuisopiskelussa tärkeimmäksi työmenetelmäksi on muodostunut ohjaus. (Gunnar ym. 2004, 7.)

4.2 Ohjaus aikuiskoulutuksessa

Ohjausta voidaan määritellä ja tulkita eri näkökulmista. Henkilökohtaistamismääräys näyttötutkinnoissa määrittelee oppilaan ohjauksen selkeästi. (Gunnar ym. 2004, 15).

Siinä se käsittää kolme eri vaihetta ja asiakaslähtöisyys on siinä tärkeimpänä elementtinä. Seuraavassa on esimerkkejä ohjauksen määritelmistä ja erilaisista lähestymistavoista:

- Ohjaus- ja neuvontatyössä toimitaan silloin kun henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli, antaa tai sopii antavansa aikaa, huomiota ja kunnioitusta asiakkaan roolissa olevalle henkilölle. (Onnismaa, Pasanen & Spangar 2000, 7.)
- Ohjauskeskustelu on työpaja, jossa käydään ohjaajan ja ohjattavan välinen neuvottelu (Vähämöttönen 1998, 18).
- Ohjaus sisällöllisenä vuorovaikutuksellisenä ja sisällöllisenä tapahtumana tarkasteltuna halutaan kyseenalaistaa asiantuntijuuteen perinteisesti liittyvä tiedollinen epäsymmetria osapuolten välillä, eli näkemys, jonka nojalla hän institutionaalisessa kohtaamisessa ratkaisee asiakkaiden ongelmia ja päättää, miten kohtaaminen jäsentyy.

Ohjaajan katsotaan pikemminkin olevan sellaisen prosessin asiantuntija, jossa ohjattava oppii itse käsittelemään kokemuksiaan, käyttämään resurssiaan, ratkaisemaan ongelmiaan ja suuntaamaan oppimistaan. (Vehviläinen 2001, 18.)

Edellisenkaltaista näkemystä edustava ohjausalan vaikuttaja on sosiodynaamisen ohjausnäkemysten kehittäjä Peavy 1999. Hänen mukaan ohjaus on viisauteen perustuvaa käytäntöä, jolle on ominaista mm. avoimuus kokemukselle, ei-reaktiivisen hyväksyvän näkökannan omaksuminen, sekä kokonaisvaltainen asenne. (Peavy 1999, 19.)

Uusia työmuotoja haettaessa ohjaus (Counselling) vastaa paremmin aikuisten kanssa toimimisen - se on rekursiivinen eli palauttava tuottaessaan yhteiset pelisäännöt ja yhteisen kentän oppimistoiminnoille siten kuin itseohjautuvuuden ja uusien koulutustarpeiden toteutuminen edellyttää. Ohjaus toteutuu välittömällä oppimisen vuorovaikutustasolla ja määrittää siellä muodostuneiden käytännön toimintojen pohjalta opiskelun järjestelmää ja tarvittavia tehtäviä. Ohjaus pureutuu aikuisopetuksen ydintehtävään, muotouttaa toiminnat rakenteiksi johdonmukaisella filosofialla ja antaa vastauksen mustan laatikon toimintojen järjestämiseksi. (Onnismaa ym. 2000, 106.)

Kun opetuksessa keskitytään ensisijaisesti faktatietojen välittämiseen, ohjauksessa keskitytään oppijaan ja oppimiseen. Enää ei voida tämän perusteella puhua pelkästään aikuisten opettamisesta. Aikuispedagogiikan tulisi toimia yhä selvemmin aikuisohjauksena. Lisäksi todetaan, että ohjaus ”ajan, huomion ja kunnioituksen antamisena” opiskelijalle ja hänen oppimisprosessilleen (mikä palautuu tämän instituution ydintehtävään) on vastaus aikuispedagogiikan uusiin haasteisiin. Tämä puolestaan vastaa rekursiivisuus-ongelman ratkaisemiseen niin, että koulutus säilyttää institutionaalisen asemansa ammatillisen pätevöitymisen paikkana. (Onnismaa ym. 2000, 106.)

Aikuisopiskelijoiden näytöt ja koko näyttötutkintojärjestelmä ovat muuttaneet opettajan roolia ohjauksen suuntaan. Ilman opettajan ohjauksen roolia näyttötutkintojärjestelmä ei voi toimia menestyksellisesti. Ohjaus on keskeinen vuorovaikutuksen tuottamistapa, se

on myös kokonainen työskentelymuoto näyttötutkintojärjestelmässä. Oppilaan ohjaus näyttötutkintojärjestelmässä erottuu muista oppimisen vuorovaikutustavoista. Ohjaus on oppimisympäristössä kunnioituksen ja huomion, sekä ajan antamista opiskelijalle hänen opiskelu- ja oppimisprosessille sekä ammatilliselle kehitymiselle. Ohjauksessa huomioidaan opiskelun aikaiset opiskelijan yksityiselämän tapahtumat. (Gunnar ym. 2004, 16.)

Ohjaajan on oltava kiinnostunut opiskelijasta ja hänellä tulee olla mielenkiintoa ja aikaa hänen toimintaansa kohtaan. Opiskelijan tulee tulla kuuluksi hänen opiskeluaan ja oppimistaan koskevissa asioissa. Ammatillista kehitystä seurataan koko opiskelun ajan ja aina osatutkintosuorituksen jälkeen tarkastellaan hänen ammatillista kehitystään. Arviointi keskustelu tutkintosuorituksen jälkeen on välttämätön ja hyödyllinen niin opiskelijalle, mutta tarpeellinen myös opettajalle. Jokaisessa arviointi keskustelussa ja etenkin erillisissä ohjauskeskusteluissa on mukana koko elämän kulku ja sen hetkinen tilanne. Ohjausta pidetään neuvotteluna, jossa kohtaavat tasa-arvoiset henkilöt, joissa kuitenkin keskeisempänä osapuolena on opiskelija. (Gunnar ym. 2004, 16.)

Ryhmäohjauksella voidaan vaikuttaa työyhteisön toimintoihin ja voidaan auttaa niiden kehittymistä. Henkilökohtainen ohjaus on kuitenkin aikuiskoulutuksessa ja näyttötutkintojärjestelmässä keskeisempi asia. Henkilökohtainen ohjaus näyttötutkinnoissa etenee aikuisoppijan henkilökohtaitetun opiskelun ajan. Henkilökohtaistamismääräys velvoittaa myös opetuksen järjestäjää toimimaan tällä tavalla. Ohjauksen tarkoituksena on tukea opiskelijaa löytämään hänelle itselleen sopivin opiskelupolku, käyttäen oppimisympäristöjä parhaalla mahdollisella tavalla hyväksi. Ohjauksen kaikissa vaiheissa tulee ottaa huomioon asiakaslähtöisyys. Se merkitsee, että opiskelijan toiveet ja koulutustarpeet ovat aina etusijalla. Ohjaus on jokaisella kerralla erilainen. (Gunnar ym. 2004, 16 - 17.)

Ohjaukselle tulee varata aika siten, että se sopii kummallekin osapuolelle. Ohjaajan tulee valita jokaiseen ohjaustilanteeseen menetelmät niin, että ohjaukselle asetetut

tavoitteet saavutetaan. Edellä mainittu vaatimus edellyttää ammattitaitoista ohjaajaa. Ohjaustilanne tulisi olla aina tasavertainen ja erityisesti ohjattavaa kunnioittava, mutta samalla kun se on avointa opiskelua tukevaa, tulee sen olla myös kriittistä ja osapuolia kunnioittavaa. (Gunnar ym. 2004, 18.)

Ohjauskeskustelu edellyttää ennakkoluulotonta omista käsityksistä ja ennakkoluuloista luopumista. Ohjaajan täytyy olla aktiivinen vastaanottavainen kuuntelija. Ohjaustilanne edellyttää keskinäistä kunnioittamista, muuten ei saavuteta ohjaukselle asetettuja tavoitteita. Ohjaajan on huolehdittava ohjaustilanteen empaattisuudesta ja samalla viestittää ohjattavalle hyvän mallin toimia vuorovaikutustilanteessa. Ohjaajan ei toki tarvitse hyväksyä ohjattavan eettisesti väärää toimintaa. Myös vaikeita asioita on pystyttävä käsittelemään samassa hengessä kuin myönteisiä asioita. (Gunnar ym. 2004, 18.)

Ohjattavat ovat oppineet ohjauskeskusteluissa hyvin ilmaisemaan itseään ja kertomaan sekä ottamaan esille myös opiskeluun vaikuttavia henkilökohtaisia asioita. Luottamus on kaiken perusta ja vaitiolo asiakaan henkilökohtaisista asioista on välttämätöntä. Jos sen luottamuksen menettää, sitä on vaikea enää takaisin saada. Ohjaus luottamuksen menettämisen jälkeen ei ehkä enää koskaan onnistu entisellä tavalla. (Gunnar ym. 2004, 18.)

4.3 Henkilökohtainen ohjaus työpaikalla ja työssä oppiminen

Tämä päivänä keskeistä perusopetuksessa on työssäoppiminen. On syytä tarkastella lyhyesti mitä työssäoppiminen on. Kirjassaan oppiminen työssä ja työyhteisössä, (Järvinen, Koivisto & Poikela 2002, 95.) kuvaavat teorioiden avulla oppimista työssä työyhteisössä ja työorganisaatiossa.

- Aikuisten reflektiivinen oppiminen ei liity suoraa työkontekstiin, vaan aikuisten oppimisen yleiseen teoriaan. Mezirowin reflektiivisen ja transformatiivisen oppimisen

teoria antaa hyvän perustan ymmärtää aikuisten oppimista niin formaalissa koulutuksessa kuin työssäkin. (Järvinen, Koivisto & Poikela 2002, 95.)

- Työn ohessa oppiminen liittyy suoraan työssä tapahtuvaan oppimiseen. Marsickin ja Watkinsin informaalisen oppimisen teoria kuvaa oppimista työssä ja työorganisaatiossa tavalla, jossa oppiminen nähdään enemmän työn oheis-tuotteena kuin tietoisena tai ohjattuna oppimisena. Teoria on rakennettu kouluoppimisen vastakohtakohdaksi ja peilikuvaksi jopa niin, että tekijät esittävät informaalisen opetus suunnitelman laatimista työssäoppimisen ohjelma perustaksi. (Järvinen, Koivisto & Poikela 2002, 95.)

- Organisaationaalinen oppiminen käsittelee yksilön oppimista työorganisaation muodostamassa ympäristössä. Argyriksen ja Schönin organisaationaalisen oppimisen teoria kuvaa, miten työpaikalla halutaan kehittyvän ja ihmisen oppivan omat työruutiinit ylittäviä asioita, siihen tarvitaan teorian esittäjien mukaan ulkopuolista konsulttiapua. (Järvinen, Koivisto & Poikela 2002, 95 - 96.)

- Työyhteisössä oppiminen alkaa toimintaoppimisen ja oppivan yhteisön kuvauksella. Revans kuvaa, miten organisaatio voi ottaa oppimisen omiin käsiinsä johtajien oppimisen ja oppimista tukevien sosiaalisten yhteisöjen avulla. Työyhteisöä tarkastellaan myös käytännön ja tietämisen yhteisönä. Katzenbachin ja Smithin kuvaus tiimien käytöstä organisaatiossa luo perustan ajatukselle, jonka mukaan tehtävästään tietoiset tiimit kykenevät oppimaan hierarkisissa organisaatioissa. Nonakan ja Takeuchin esitys organisaationaalisen tiedon tuottamisen prosessista on samalla kuvaus ryhmän tai tiimin kokemuksellisesta oppimisesta organisaatiossa. Crossan, Lane ja White esittävät, miten intuitio muuntuu erilaisten vaiheiden jälkeen institutionalisoituneeksi tiedoksi ja osaamiseksi. (Kolbin 1984, 18.), (Nonakan & Takeuchin 1995, 22) sekä (Crossanin, Lanen & Whiten 1999, 22) teorioiden avulla syntetisoidaan kokonaisvaltainen työssäoppimisen malli. Kokemuksellinen oppiminen työorganisaatiossa.

- Oppiminen työssä, työyhteisössä ja työorganisaatiossa määritellään kontekstuaalisena oppimisena. Oppijan näkökulmasta oppimista määrittää kokemus ja sen tuottaminen, mikä puolestaan riippuu tilanteista, ympäristöstä ja kontekstuaalisista yhteyksistä, joiden perusteella kokemus muotoutuu. Oppiminen ymmärretään kokemuksen ja kontekstin välisenä suhteena, jota välittävät yksilölliset työhön orientoitumisen tavat, tiedot käsittelyn yksilölliset ja yhteiset muodot sekä organisaation luomat edellytykset. (Järvinen, Koivisto & Poikela 2002, 95 - 96.)

Näyttötutkintojärjestelmän keskeinen periaate on, että osaamisen tutkintoa varten voi hankkia ohjaavassa koulutuksessa, työssäoppimalla tai näiden yhdistämisellä. Työssä olevalla henkilöllä saattaa olla mahdollisuus pätevöityä suorittamalla tutkinnossa vaadittavat näytöt omalla työpaikalla. Mikäli tarvitaan vielä lisäosaamista, voidaan sitä hankkia hyödyntämällä omaa työpaikkaa ja suunnittelemalla työssäoppiminen näyttöihin valmistumisen näkökulmasta. Kun osaaminen näytetään työssä ja oman työpaikan aidoissa työtehtävissä, on osaamiskartoituksen lähdettävä työpaikan todellisten tehtävien ja toimenkuvien analysoimisesta. Nämä suhteutetaan puolestaan siihen, mitä henkilö jo osaa tehdä ja mitä muita tehtäviä on vielä yksittäisen näytön ja koko tutkinnon suorittamiseksi työpaikalla opiskeltava työssäoppien. Tämän analyysin pohjalta muodostetaan työssäoppimisen tavoitteet ja siihen liittyvät tehtävät. (Gunnar ym. 2004, 18.)

Tutkinnon suorittaminen työpaikalla on tavoittelemisen arvoinen vaihtoehto, mutta se asettaa ohjaukselle kovat tavoitteet. Henkilökohtaisen osaamisen ja työssäoppimisen tavoitteiden ja tehtävien määrittäminen tulee tehdä huolellisesti. Siihen tulee olla myös riittävästi aikaa. Pitää myös arvioida, vastaako työpaikan tehtävät ja saatava osaaminen kyseisen tutkinnon ammattitaitovaatimuksia. Työpaikat ovat erikoistuneet tänä päivänä monesti kapea-alaiseen osaamiseen, siksi on monesti vaikea yhdessä tutkintotilaisuudessa saada koko osaaminen, mitä tutkinnonperusteissa on. Työssä oppiminen tulisi sisällyttää kiinteästi työpaikan muuhun kehittämistoimintaan. (Gunnar ym. 2004, 18 - 19.)

Ohjauksella näyttömuotoisen tutkinnon työssäoppiminen on erityisen vaativa vaihe, koska tavoitteiden ja tehtävien muotoilemisen edellytykseksi tulee opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kartoitus ja koko työpaikan kyseiseen tutkintoon liittyvien tehtävien järjestelmän analyysi, ilman valmistavan koulutuksen vertaisryhmiä. Kokonaisuudessaan toteuttaminen on vaativa ja siitä syystä, että työkokonaisuuksien analysoimisen menetelmät ja myös henkilökohtaisen osaamisen kartoittamisen välineet ovat itsekin kehittämisen kohteita – ne ovat ongelmallisia jopa työn, kompetenssien ja kvalifikaatioiden tutkimukselle. (Pasanen 2004, 171.)

Kokonaisuuden toteuttaminen on vaativa myös siksi, että kysymys on uuden toimintakulttuurin ja järjestelmän toimintojen rakentamista työpaikoilla. Esimerkiksi työntekijän siirtyminen uusiin työtehtäviin työssäoppimisensa vuoksi saattaa olla vaikea neuvottelukohde. Tästä syystä johdon ja työjohdon on sitouduttava sekä osallistuttava työssäoppimisesta käytäviin keskusteluihin jo työssäoppimisen alkuvaiheessa. Väistämättä tämä johtaa myös aiemmin mainitun työssäoppimisen ohjausyhteisön vähittäiseen muodostumiseen, vaikka itse tutkinnon suorittaja, työpaikkaohjaaja ja tutkinnon järjestäjän edustaja muodostavatkin ydinryhmän. (Pasanen 2004, 171.)

Tutkinto suoritetaan hyvin usein ohjaavassa koulutuksessa. Työvoimapolitiittinen ohjaava koulutus, jonka pituus on perustutkinnon osalta enintään neljäsataa päivää, on eriomainen vaihtoehto työttömien ja työttömyys uhan alaisille sekä ammatinvaihtajille, joilla uhkana on työn loppuminen.

Ohjaus ohjaavassa oppimisessa on intensiivistä, johon kuuluu valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, näyttötutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen. Opiskelu on ryhmässä opiskelua, itsenäistä opiskelua ja työssä oppimista Yleisosaaminen 30 opintoviikkoa opiskellaan henkilökohtaisen opetussuunnitelman mukaan, jonka jälkeen tulee työssä oppimisjakso. Koulutuksen järjestäjän ja työssä oppimispaikkojen välinen tiivis yhteistyö on

välttämätöntä. Työpaikka ohjaajat tulee valmentaa työssäohjaukseen ja heidän tulee tuntea ammatin ammattitaitovaatimukset.

Työssäoppimisen tulee tapahtua työssä, jossa ammattitaito karttuu ja sen tulee sisältää ammattitaitoista ohjausta. Aikuisten ammatillisessa koulutuksessa arviointi tapahtuu tutkintotilaisuuksissa, jotka suoritetaan työpaikalla tai koulutuksen järjestäjän tiloissa. Opiskelijan ohjaus ohjaavassa koulutuksessa on keskeinen elementti. Opettajalta edellytetään ohjaavassa koulutuksessa neuvottelevaa ja joustavaa työtapaa sekä kykyä tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa.

5 Näyttötutkinnon järjestämissuunnitelma kone- ja metallialan perustutkintoon

5.1 Yleistä järjestelyistä

Näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma on laadittu ensisijaisesti omaksi, arvioijien ja tutkintojen suorittajan työvälineeksi henkilökohtaistettujen tutkintotilaisuuksien suorittamiseen, suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma toimitetaan myös tutkintotoimikunnalle. Tämä suunnitelma on laadittu niin kuin laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998) ja asetus (A 812/1998) määrää. Suunnitelma sisältää kaikki ne näyttötutkinnon osat, joita oppilaitos järjestää. Suunnitelma on tehty lain edellyttämällä tavalla yhteistyössä elinkeino ja muun työelämän kanssa. Tämä on konkreettinen tutkintokohtainen suunnitelma näyttötutkinnon järjestämisestä ja se on laadittu tarkoin näyttötutkinnon perusteita noudattaen.

Oppilaitoksella järjestetään vuosittain, oppilaitoksen ohjaavassa koulutuksessa oleville opiskelijoille, tutkintotilaisuuksia. Lisäksi järjestetään myös muiden oppilaitoksien ohjaavassa koulutuksessa oleville opiskelijoille tutkintotilaisuuksia. Tutkintoon johtava koulutus on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Työvoimapolitiittisen koulutuksen osuus on merkittävä mm. kone-metalli peruskoulutuksen osalta. Kone-metallin tutkintotilaisuudet ovat määrällisesti lisääntyneet eniten. Oppisopimusopiskelijoille tutkintotilaisuuksia järjestetään vuosittain kaikkien niiden alojen osalta, joihin meillä on järjestämissopimus. Kone-metallin perustutkintoon valmistavassa koulutuksessa on keskimäärin vuosittain kolmekymmentä opiskelijaa ja heille järjestetään tutkintotilaisuuksia noin viisikymmentä. Lisäksi muutamia muissa oppilaitoksissa olevia opiskelijoita osallistuu tutkintotilaisuuksiin. Suoraan työelämästä tulevien yksittäisten tutkinnon suorittajien osuus on lisääntymässä.

Tutkintotilaisuuksista ilmoitetaan oppilaitoksen kotisivuilla. Sivulla on erityinen tietopaketti oppilaitoksessa järjestettävistä kaikista näyttökokeista ja täsmälliset päivämäärät kustakin tutkintotilaisuudesta. Suurin osa palvelua haluavista saa tiedon tutkintotilaisuuksista kotisivujen kautta. Sille kohderyhmälle, jotka eivät tietoa löydä kotisivujen kautta tiedotetaan lähialueella ilmestyvissä päivälehdissä. Tehokas tiedotuskanava on yhteistyökumppanimme teollisuuden piiristä, jotka osallistuvat näyttötutkintojärjestelmämme kehittämiseen sekä arvioijina tutkintotilaisuuksiin.

Oppilaitoksella on laaja yhteistyöverkosto, joka koostuu metallialan yrityksistä, niin konepajoista kuin metallialan hyödykkeiden toimittajista, metallialan kehittämishankkeista, muista oppilaitoksista sekä asiantuntijoista. Oppilaitoksen opettajilla on laaja yhteistyöverkosto alan yrittäjien kanssa. Luottamukselliset suhteet on luotu vuosien kuluessa eri yhteistyöprojekteilla. Uusin yhteistyöhanke toteutettiin kevään 2009 aikana. Erään uuden yrityksen kanssa yhteistyössä koulutettiin yhdeksän alumiinihitsaaja kyseiseen yritykseen. Siinä mielessä tämä hanke on mainitsemisen arvoinen, kun se oli ensimmäinen alumiinihitsauksen alueella. Yritys valmistaa eräälle kansainväliselle yhtiölle korkealaatuisia osia alumiinista hitsaamalla. Tiivis yhteistyö jatkuu edelleen. Tämän tapaisia hankkeita on vuosittain ja tällä tavalla työelämän yhteydet toimivat hyvin. Näihin koulutuksiin osallistuu monesti useampia opettajia, joten yhden projektin aikana enemmän kuin yksi opettaja saa työelämäyhteyksiä. Toki muitakin yhteistyöprojekteja on menossa. Yhteishankkeet luovat todellista yhteistyötä, joka on hyödyksi yritykselle ja oppilaitokselle ja opettajille. Nämä koulutukset antavat opettajille sitä todellista työelämä tietoutta mikä on välttämätön metallin peruskoulutuksessa. Jatkossakin oppilaitos on aktiivinen näissä yrityskoulutus projekteissa.

Lisäksi opettajat toimivat yhteistyössä metallialan yritysten kanssa mm. laadun tarkastustoiminnassa ja pätevyyshitsauksien valvonnassa. Yrityksiä ja muu työelämä on mukana valmistavan koulutuksen ja tutkintotilaisuuksien suunnittelussa ja arvioinnissa. Yritysten henkilöstö pitää asiantuntija luentoja, sekä tutustuttaa oppilaitoksemme

opiskelijoita yrityksensä tuotanto prosesseihin. Oppilaitoksen henkilöstö on ollut mukana useissa metallialan kehittämishankkeissa. Niistä mainittakoon Alumet-hanke. Tulevaisuus metallissa-koulutushanke. Viimeisin hanke, jossa oli mukana kolme oppilaitoksemme opettajaa, oli Opetushallituksen tulevaisuus metallissa hanke. Hankkeen tarkoitus oli kehittää uusia opetussuunnitelman osioita, mm. alumiini, ohutlevy- ja metallirakentamisen osalta.

Oppilaitoksessa näyttötutkinnoista vastaavalla henkilöllä on näyttötutkintomestari koulutus. Lisäksi käytännön tasolla tutkintotilaisuuksista vastaavalla henkilöllä on näyttötutkintomestarikoulutus. Yksi kone-metalli opettaja on aloittanut koulutuksen ja hänellä on aikataulun mukaan näyttömestari pätevyys 2009 vuoden lopussa. Oppilaitos järjestää kaksi kertaa vuoden aikana oppilaitoksen henkilöstölle, jotka toimivat näyttötutkintojen parissa koulutuksen tutkintojen järjestelyistä. Työelämän edustajille järjestetään vähintään kerran vuodessa oma koulutus ja perehdyttämiskoulutus aina kunkin tutkintosuorituksen alussa. Koulutuksesta tehdään uusi suunnitelma, jonka mukaan työelämän edustajat jatkossa koulutetaan. Koulutuksessa käydään läpi tutkintotilaisuuksien järjestelyjä, tehtäviä, jääviyskysymyksiä, arviointiin liittyviä asioita ja mahdollisia muutoksia näyttötutkintojärjestelmässä, sekä myös ala- ja ajankohtaisia asioita.

Henkilökohtaistamiseen on olemassa materiaalia menneiltä vuosilta ja joka vuosi saadaan uusia kokemuksia, joita hyödynnetään tulevassa toiminnassa. Henkilökohtaistamisesta ja tutkintotilaisuuksien järjestämisestä vastuussa olevat henkilöt saavat tarvitsemansa resurssit. Henkilökohtaistaminen on pääosin yksilöohjausta. Ryhmäohjausta käytetään kohdissa, mitkä soveltuvat kyseiseen ohjaukseen ja mitkä eivät vaaranna lain edellyttämää henkilökohtaistamista. Henkilökohtaistamisessa käytetään apuna Opetushallituksen vuona 2007 antamaa henkilökohtaistamismääräystä näyttötutkinnoissa.

Oppilaitoksemme oppilaille valmentavaan koulutukseen osallistujien tutkintomaksu sisältyy koulutuksen hintaan. Tutkintotilaisuuteen osallistuvista tilitetään tutkintomaksu

Opetushallitukselle, joka on tällä hetkellä 50,50 €. Tämä tutkintomaksu kattaa tutkintotoimikuntien kustannukset. Oppilaitoksen järjestäessä tutkintotilaisuuden perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon opiskelijoille, jotka eivät ole osallistuneet valmentavaan koulutukseen, hakee oppilaitos tähän toimintaan valtionosuutta, niin kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksessa säädetään. Näyttötutkinnon osan suorittaminen, ilman valmistavaa koulutusta, vastaa rahoitusta määrättäessä 8 % täydestä opiskelijatyövuodesta. (Näyttötutkinto-opas 2007, 16).

Ammatti- tai erikoisammattitutkinnon järjestämisestä voi tutkinnon järjestäjä periä tutkintoon osallistuvilta kohtuullisen maksun. Maksun suuruus sovitaan tutkintotoimikunnan ja oppilaitoksemme tutkinnon järjestämissuunnitelmassa tekemässä sopimuksessa. Meidän hintamme on tutkinnon suorittamisesta muodostuvat todelliset kustannukset lisätynä 5 % riski maksulla. Ilman ohjaavaa koulutusta perustutkintotilaisuuteen osallistuvalta ei peritä lisämaksua, vaan katetaan kustannukset valtion osuudella.

5.2 Kone ja metallialan näyttötutkinnon henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen käsittää kolme vaihetta, jotka ovat hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen sekä tarvittavan ammattitaidon hankkiminen. Henkilökohtaistamis suunnitelmamme perustuu Opetushallituksen antamaan henkilökohtaistamismääräykseen, joka astui voimaan 1.3.2007. Henkilökohtaistaminen tarkoittaa tässä suunnitelmassa tutkinnon suorittajan ja opiskelijan ohjaus-neuvonta-opetus- ja tukitoimien asiakaslähtöistä suunnittelua ja toteutusta. Tässä suunnitelmassa otetaan huomioon erilaisista kulttuuri- ja kielitaustoista, sekä muista syistä kuten luki- ja kirjoitushäiriöistä johtuvat erityispiirteet. Tukitoimet eivät saa kuitenkaan johtaa tutkintokriteerien alentamiseen. (Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa 2007, 5.)

Jokaiselle näyttötutkintoon hakeutujalle annetaan asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita yhteisesti sovittavia tukimuotoja ja

palveluita, jotka auttavat häntä tutkintoon hakeutumisvaiheessa. Tutkintoon hakeutujalla tulee olla tiedossa kyseiseen tutkinnon perusteet ja arviointikriteerit. Näyttöön hakeutujan lähtötaso arvioidaan todistusten ja käytännön työkokemusten ja henkilökohtaisen haastattelun perusteella. Todistusten oikeellisuus varmistetaan. (OPH 2009.)

Hakeutumisvaiheessa on usein tarpeellista perehdyttää näyttöön hakeutuja itseensä oppijana. Opiskelija perehtyy opiskeltavaan alaan, tekee alustavan kartoituksen osaamisestaan, pohtii erilaisia opiskelun käytäntöihin liittyviä vaihtoehtoja, sekä tekee opiskeluympäristöjä-muotoja- ja menetelmiä koskevat valintansa. Ohjaaja on hänen tukena hänen tehdessään valintoja. Kun todetaan hänen täyttävän kone- ja metallialan riittävä osaaminen hänet ohjataan suorittamaan kone- ja metallialan perustutkinnon näytöt, osallistumalla kaikkiin pakollisiin tutkintotilaisuuksiin. Päinvastaisessa tapauksessa näyttöön hakeutuja ohjataan hakemaan lisäkoulutusta työssäoppimalla, opiskellen tai työssäoppimista ja opiskelua yhdistellen. Ohjaaja on hänen tukena kun lisäkoulutusta suunnitellaan. (Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa 2007, 23.)

Näyttötutkinnosta ja koulutuksesta vastaavat henkilöt arvioivat, voidaanko hakeutujalle hänen esittämiensä luotettavien todistusten perusteella ehdottaa esitetyiltä osin osoitettu osaaminen tunnustettavaksi. Kun tutkintoon hakeutujalla on aikaisempaa osaamista, kuten työkokemuksella hankittua osaamista, mutta hänellä ei ole luotettavaa todistusta osaamisestaan, hänet ohjataan suoraan tutkinnon tai sen osien suorittamiseen. Näyttötutkintoon hakeutujan alkuhaastattelussa esille tulevat kaikki asiat kirjataan tätä varten suunniteltuun asiakirjaan. Rahoitussuunnitelma tehdään hakeutumisvaiheessa Koulutukseen hakeutuva ja ohjaaja varmentavat kyseiset asiat allekirjoituksillaan. (OPH 2009.)

Jokaisen tutkinnon suorittajan kanssa mietitään tutkintosuunnitelma, aikataulu sekä miten tutkintotilaisuus hänen osalta järjestetään. Kerrotaan tutkinnon suorittajan

oikeudet ja velvollisuudet sekä oikaisumenettelystä tutkinnon suorittajan ollessa eri mieltä arvioinnista. Ensisijaisesti pyritään siihen, että tutkintotilaisuus järjestetään hänen omalla työpaikallaan. Ellei työpaikka sovellu tutkintotilaisuuden järjestämiseen siitä syystä, ettei saada esille tutkinnon perusteissa määriteltyä ammattitaitovaatimusta, niin haetaan jokin toinen vaihtoehto, joka hänelle parhaiten soveltuu. Tutkinnon suorittajan toiveet tutkintosuorituspaikasta pyritään ottamaan huomioon, jos kustannukset pysyvät kohtuullisissa rajoissa. Jokainen tutkintopaikka arvioidaan erikseen. Oppilaitoksen konepaja on monesti hyvä vaihtoehto tutkintotilaisuuden järjestämiseen. Mikäli henkilökohtaistamiskeskusteluissa tulee ilmi jotain tutkinnon suorituksen kannalta erityistä, pyritään ne tapauskohtaisesti huomioimaan. Näytöissä on usein kirjallisia osioita ja jos jokin tutkinnonsuorittaja ei selviydy kirjallisista kokeista voi hän esittää kyseisen osion suullisesti. Koepenkillä osaamisen osoittaminen on myös mahdollista esimerkiksi pneumatiikan osalta.

Kulttuuri ja kieliolot otetaan huomioon suorittamisen henkilökohtaistamisessa. Suorittamisen henkilökohtaistamisessa kiinnitetään erityistä huomiota näyttöympäristöön ja tehtävien suorittamiseen käytännössä. Työturvallisuus on myös asia, johon tulee kiinnittää erityistä huomiota, niin tutkinnon suorittajan kannalta kuin kanssa suorittajat huomioiden. Tehtävien ohjeistuksessa tulee huomioida, että tutkinnon suorittaja ymmärtää annetun tehtävän. Voidaan käyttää henkilökohtaista avustajaa tutkinnon suorituksessa, tai antamalla ohjeistuksen tutkinnon suorittajan omalla äidinkielellä. On kuitenkin muistettava, että henkilökohtaistetussa tutkinnon suorituksessa on aina noudatettava tutkinnon perusteissa määritellyjä ammattitaitovaatimuksia, arvannon kohteita ja kriteeriä sekä ammattitaidon osoittamistapoja. (Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa 2007, 24).

Aikaisemmin osoitetun osaamisen tunnustamisen osalta kolmikanta työryhmä, joita ovat työnantajan, työntekijän ja opettajien edustajat, käy läpi tutkinnon suorittajan osoittamat dokumentit. Siinä tapauksessa jos kolmikanta toteaa niiden oikeellisuuden ja katsoo niiden riittävän joidenkin tai jonkin osion tunnustamiseen, niin he tekevät esityksen

tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunta tekee lopullisen päätöksen osoitetusta osaamisesta.

Näyttötutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamisen jälkeen pidetään tutkintotilaisuuksien suunnittelupalaveri. Suunnittelu palaveriin osallistuu kaikki ne tutkinnon suorittajat, joiden on määrä suorittaa tutkinto oppilaitoksen konepajassa. Suunnittelupalaverissa määritellään tarkemmin, millä aikataululla tutkintotilaisuudet järjestetään. Suunnittelussa tulee päästä yhteisymmärrykseen suoritusten aikatauluista.

Tutkinnon suorittajia ollessa yli kymmenen tulee sopia tutkinnon suorituksen aloittamisen porrastamisesta. Järjestelmä tulee olla sellainen, ettei kukaan saa ylimääräistä hyötyä järjestelyistä. Kenenkään ei myöskään saa kärsiä haittaa tutkintojen porrastamisen johdosta. Sovitaan pelisäännöt yhteisesti ja toimitaan sovitun mukaisesti. Tutkintotilaisuus tulee järjestää niin, ettei kohtuuttomia odotusaikoja tule tutkintosuorituksen aikana. Odottamattomien odotusaikojen syntyminen vähennetään suoritusajasta. Odottamaton odotusaika voi olla esimerkiksi työkoneen rikkoutuminen.

Päädyttäessä suorituksen henkilökohtaistamisessa siihen, että tutkintotilaisuudet suoritetaan tutkinnon suorittajan työpaikalla, niin arvioidaan työpaikan soveltuvuus siihen. Työpaikan tulee soveltua kyseisen tutkintotilaisuuden suorittamiseen siten, että tutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset täyttyvät, sekä arviointi on mahdollista suorittaa turvallisesti ja tavalla, että arvioinnista saadaan niin kattava, että arvioinnin kriteerit täyttyvät. Tapauksissa missä ei saada esille kaikkea tutkintoon kuuluvia ammattitaito kriteeriä, niin puuttuva osio tai puuttuvat osiot voidaan suorittaa toisessa osatutkinnossa. Työpaikan soveltuvuuden tutkinnon suorittamiseen päättää arvioijat eli työnantajien, työntekijöiden ja opettajien edustajat. Suorituksen henkilökohtaistamiseen ja sen dokumentointiin käytetään AiHe-projektin aikana kehitettyjä lomakkeita, jotka on muutettu soveltuvaksi kone-metalli-perustutkinnon lomakkeiksi.

5.3 Näyttötutkintotilaisuuksien sisältö ja näyttöympäristöt

Tavoitteena on, että tutkintotilaisuudet järjestetään aidossa työympäristössä niin, että tutkinnon osioon määritellyt tavoitteet ja arviointikriteerit täyttyvät. Henkilökohtaista näyttösuunnitelmaa tehtäessä sovitaan tutkinnon suorittajan osalta, mikä on näyttöpaikka. Ympäristö tulee olla kyseiseen tutkintoon sopiva sekä tutkinnon suorittajalle tuttu ja turvallinen näyttöympäristö. Työpaikan soveltuvuus tutkintotilaisuuteen tulee aina arvioida erikseen ja arvioida, täyttyvätkö tutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset, kun tutkintotilaisuus järjestetään työpaikalla.

Oppilaitoksen opetustiloissa suoritettava tutkintotilaisuus saadaan aina vastaamaan tutkinnon ammattitaitovaatimuksia, kun tutkintotehtävä valitaan huolellisesti. Hyviä tutkintotehtäviä saadaan Alvarin-näyttöaineistosta. Hitsausosio tehdään oppilaitoksen oman suunnitelman mukaan, joka on päivitetty 2008 ja vastaa täysin osion vaatimuksia. Hitsausosio tehdään aina oppilaitoksella. Perusteluina esitämme seuraavaa: Hitsausosioon sisältyy kahden eri prosessin hitsausta ja viidessä eri asennossa. Hitsausluokkavaatimus on perustutkinnossa luokka D (laatuluokat ovat B, C ja D tässä järjestyksessä). Hitsausluokka vaatimus on konepajoissa tänä päivänä vaatimustasoa B ja hyvin harvoin C tasoa. Tästä seuraa se, ettei perustutkintoa opiskeleva yllä konepajoissa vaadittuun laatuun ja kaikkien hitsausasentojen hitsaus kahdella prosessilla on vaikea saada yhteen tutkintotilaisuuteen. Oppilaitoksen hitsaushallissa tutkintotilaisuus on helposti järjestettävissä ammattitaitovaatimuksia vastaavaksi. Näyttöympäristö on myös lähes aina tuttu tutkintotilaisuuteen osallistuville ja sitä kautta myös työturvallisuus on näyttötutkintotilaisuutta vastaavalla hyvällä tasolla.

Perustutkinnon tutkintotilaisuus on monesti perusteltua suorittaa työpaikan sijasta oppilaitoksen konepajassa, koska osioon sisältyy monesti kirjallinen osuus ja lisäksi hyödykkeen tekeminen, joka sisältää koneistusta, jyrintää, särmäystä, polttoleikkausta ja hitsausta. Kuten edellä mainittiin, ei perustason tutkinnon suorittajalta vaadita B-

luokan hitsaustaitoja. Tämän vuoksi tutkinnon suorittaminen hitsauksen osalta ei ole kuin harvoissa tapauksissa mahdollista teollisilla työpaikoilla. Oppilaitoksen opetustilat tarjoavat vastaavan ympäristön kuin teollisuuden konepajat tuotteen tekemiseen.

Tutkintosuorituksen arviointi on laadukasta ja arvioiden työskentely on turvallisempaa kuin kiireisellä työpaikalla. Opiskelija, joka on ollut ohjaavassa koulutuksessa oppilaitoksessa, tulee tuntemaan oppilaitoksen koneet ja laitteet, joten hän suoriutuu tutkinnosta ilman ympäristön aiheuttamaa ylimääräistä kuormitusta. Opiskelija voi suorittaa koko näytön hänelle tutussa työskentely-ympäristössä. Tutkintosuorituksen henkinen kuormitus on tutussa ympäristössä vähäisempi ja lopputulos on tutkinnon suorittajan kannalta laadukkaampi. Tässä täyttyy myös se vaatimus, että näyttöympäristö on mahdollisimman luonnollinen käytännön työelämää vastaava. Tässä tilanteessa täyttyy myös vaatimus tutkintotilaisuuden asiakaslähtöisyydestä.

5.4 Tutkintosuoritusten arviointi prosessi

Arviointiprosessiin kuuluu arvioitsijoiden valinta, arviointiosaamisen ylläpito, johon keskeisesti kuuluu arvioitsijoiden koulutus. Tutkintosuoritusten arviointi ja arviointiesityksien tekeminen, jossa täytyy toteutua kolmikantayhteistyö. Henkilöillä, jotka osallistuvat tutkintotilaisuuksien arviointiin tulee olla riittävä ja hyvä ammattitaito arvioimaltaan alalta. Heidän tulee myös olla henkilökohtaisiltaan ominaisuuksiltaan arviointiin soveltuvia henkilöitä. Arvioijat koulutetaan tehtävään, jota varten on laadittu opetussuunnitelma heidän kouluttamiseksi. Uudet arvioijat koulutetaan aina ennen heidän osallistumista tutkintotilaisuuksien arviointiin. Kaikille arvioijille pidetään koulutustilaisuus kerran vuodessa ja aina ennen tutkintotilaisuuden alkua kertaus tutkinnon perusteista ja arviointi kriteereistä. Koko tutkintotilaisuus on oppimistapahtuma koko arviointiryhmälle. Olemme päätyneet siihen, että vastaava tutkinnon näyttömestari ottaa esille tutkintotilaisuudessa tulevia yllättäviä pulmatilanteita, jotka kirjataan muistioon. Muistiossa olleisiin asioihin haetaan

ratkaisua työnantajien työntekijöiden ja opettajien yhteistyöllä, jota myös kolmikannaksi kutsutaan.

Esteellisyys kysymykset tulee ottaa huomioon arvioitsijoita valitessa. Mitään yleispätevää mallia ei tule asettaa. Jokaisen tutkintotilaisuuden esteellisyyskysymykset ratkaistaan tapauskohtaisesti lakia ja asetuksia noudattaen. ”Maalaisjärjen” käyttö on sallittua ja jopa suotavaa. Käsitksemme mukaan opettajia, joka on osallistunut tutkintotilaisuuksiin osallistuvien ohjaukseen tai opetukseen, ei tule sulkea pois arvioiden joukosta. On muistettavaa, että opettajat toimivat päivittäin virkavastuulla opiskelijoiden arvioijina ja ovat alan ammattilaisia. Arvioinnissa tulleet tilanteet tulee ratkaista tavalla, että se tyydyttää kaikkia osapuolia. Yksi hyvä tapa on, jos ei yhteisymmärrystä löydy pyytää ryhmään lisää arvioitsijoita. Pitää aina lähteä siitä, ettei asiakaan oikeusturvaa loukata.

Kone-metalli tutkintotilaisuudessa on aina kysymyksessä hyödykkeen teko tai työsuoritus suuremmasta kokonaisuudesta. Suoritus aloitetaan tekemällä suoritteesta työsuunnitelma. Suunnitelma arvioidaan ja jos se todetaan riittävän hyväksi antaa arvioijat luvan työn suorittamiseen. Siinä on ensimmäinen dokumentti koko työsuoritusta arvioitaessa.

Suorituksen aikana muita arvioitavia asioita:

- työturvallisuus
- suhtautuminen arvioitsijoihin
- suhtautuminen toisiin tutkinnon tekijöihin
- työskentelytekniikka
- mittavälineiden oikea käyttö
- työn joutuisuus
- työstö- ja hitsauskoneiden käytön hallinta
- työpaikan järjestys työskentelyn aikana
- työpaikan järjestys työskentelyn päätyttyä

Näistä kaikista kyseisistä asioista pidetään pöytäkirjaa ja niiden pohjalta muodostetaan arviointi. Kaikilla arvioitsijoilla on samanlainen arviointipöytäkirja. Tuote arvioidaan mittatarkkuuden hitsaustulosten ja viimeistelyn osalta. Ennen kuin tutkinnon suorittaja luovuttaa tuotteen arvioitsijoille, hän suorittaa itsearviointin valmistetusta tuotteesta. Hän tekee sen kirjallisesti. Opiskelijalle varataan mahdollisuus suullisen itsearviointin antamiseen. Arviointi kirjataan arvioitsijoiden toimesta.

Tutkintotilaisuuden alussa sovitaan, kuinka kolmikanta on paikalla tutkintotilaisuuden ajan. Periaate on, että vähintään yksi on aina paikalla tutkintotilaisuudessa. Lopullisessa arviointitilaisuudessa kaikki arvioijat ovat paikalla ja arvioivat suoritusta ottaen huomioon henkilökohtaistamissuunnitelman sekä noudattavat tutkinnon ammattitaitovaatimuksia. Kolmikanta arviointiryhmä käy läpi arviointiaineiston, jonka tulee sisältää myös tutkinnon suorittajan itsearviointiaineiston. Arvioijien ollessa erimielisiä arvioinnin suhteen, he ensin tutkivat tutkinnon suorittajan itsearviointin sekä käyvät uudelleen läpi arviointiaineiston ja vertaavat arviointiaineistoa tutkinnon perusteisiin. Ellei arviointiryhmä löydä yksimielisyyttä, niin otetaan arviointiryhmään yksi tai kaksi arvioijaa lisää. Tällä tavalla toimien eri näkemyserot yleensä pystytään ratkaisemaan. Tavoite on aina, että arvioijien ja tutkinnon suorittajien välillä vallitsee yksimielisyys.

Arvioitsijoiden erilaiset näkemykset eivät saa johtaa tutkinnon suorittajan oikeusturvan loukkaukseen. On löydettävä myös yksimielisyys tutkinnon suorittajan ja arvioitsijoiden välillä. Arvioinnit dokumentoidaan jokaisen tutkinnon osion osalta suorittajakohtaisesti arviointilomakkeelle, jonka jokainen arvioija allekirjoittaa. Arviointilomakkeet säilytetään oppilaitoksessa, oppilaitoksen arkistointiohjeiden mukaisesti.

Arvioinnin jälkeen käydään arviointi keskustelu tutkinnon suorittajan kanssa. Arviointi esitys esitetään tutkinnon suorittajalle. Hänen kanssa käydään läpi arviointi ja selvitetään, miksi on päädytty kyseiseen arviointiin. Tutkinnon suorittajan ollessa samaa mieltä arvioijien kanssa, hän allekirjoittaa arviointi lomakkeen. Mikäli suoritus esitetään hylättäväksi, tutkinnon suorittajalle selvitetään hylkäämisen syy. Hänelle tehdään uusi

tutkinnon suorittamisen henkilökohtaistaminen, jossa tarkoin määritellään missä osa-alueilla hänen tulee hankkia lisäosaamista. Sovitaan milloin hän uudelleen osallistuu tutkintotilaisuuteen.

Tutkintosuoritukset lähetetään tutkintotoimikunnalle ja toimikunta tekee lopullisen päätöksen arvioinnista. Todistusten tullessa toimikunnalta, annetaan tutkinnon suorittajalle tieto välittömästi arvioinnista. Tutkinnon suorittajan ollessa tyytymätön arviointiin hän voi neljäntoista päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin hän on saanut tutkintotoimikunnalta tiedon tutkintosuorituksen tai sen osan arvioinnista, pyytää arvioinnin oikaisua tutkintotoimikunnalta, jonka toimialaan ja alueeseen kyseessä oleva tutkinto kuuluu. Oikaisupyyntö osoitetaan kirjallisena tutkintotoimikunnalle. Tutkinnon suorittajan on saatava käyttöönsä kaikki ne asiakirjat, joka ovat tarpeellisia kyseisen asian ratkaisemiseksi. Tutkintotoimikunta voi arvioijia kuultuaan, jos arviointipäätös on tutkintotoimikunnan mielestä ilmeisen virheellinen, määrätä suorittamaan uuden arvioinnin. Arviointia koskevasta oikaisuvaatimuksesta annettuun tutkintotoimikunnan päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Mikäli arvioinnissa on tapahtunut selvä virhe ja se tuodaan arvioijien tietoon tutkinnon suorittajan toimesta, niin arvioijat voivat suorittaa uuden arvioinnin. Tällöin kysymyksessä on itseoikaisu. Arvioinnin oikaisumenettely annetaan kirjallisena tutkinnon suorittajalle, johon on merkitty tutkintotoimikunta ja valitusosoite aina, kun sitä tutkinnon suorittaja pyytää. (Näyttötutkinto-opas 2007, 27.)

6 Yhteenveto

Oppilaitoksessa on järjestetty kone-metallin näyttöjen perustutkintoja vuoden 2001 alusta alkaen. Voimassa oleva näyttösuunnitelma on laadittu silloin, eikä siihen ole tehty muutoksia sen jälkeen. Näyttötutkintojärjestelmää ohjaavaan säädöksiin tehtiin muutoksia vuoden 2005 aikana ja uusi laki astui voimaan vuoden 2006 alussa. Lisäksi Opetushallituksen antamiin henkilökohtaistamismääräyksiin tuli merkittäviä muutoksia, jotka astuivat voimaan 1.3.2007. Opetushallituksen antama henkilökohtaistamismääräys aiheutti muutoksia oppilaitoksen kolmivaiheisen henkilökohtaistamisen käytäntöihin. Koska muutokset olivat henkilökohtaistamismääräyksissä niin merkittäviä, niin päätimme kirjata ne järjestämissuunnitelmaan. Näyttötutkintojärjestelmä perustuu vahvasti kolmikanta periaatteeseen. Työnantajatahojen, työntekijätahojen ja opetusalojen yhteistyö tutkintorakenteesta päätettäessä, tutkintojen perusteita laadittaessa, näyttötutkintojen suunnittelussa ja arvioinnissa on niin merkittävä, että se edellyttää kaikilta osapuolilta säännöllistä järjestelmään kuuluvien asioiden opiskelua. Tätä silmälläpitäen laadittiin koulutuspaketti, johon kuulu etä- ja lähipäivillä opiskelua.

Uudet opetussuunnitelmat tulevat kone-metallissa voimaan vuoden 2010 syksyllä, joten siltä osin koulutuspaketin päivitys tule ajankohtaiseksi. Merkittävimmät muutokset tehtiin näyttösuunnitelmaan jo aikaisemmin mainittuun henkilökohtaistamiseen, sekä kohtaan, joka koskee näyttöympäristöjä, sekä myös arviointiin on tehty merkittäviä muutoksia. Näyttötutkintojärjestelmässä on periaatteena se, että tutkintotilaisuudet järjestetään aina työpaikalla. Asiaa on pohdittu monelta kannalta ja on tultu siihen tulokseen, että perustutkinnon osalta on usein tutkintotilaisuus parempi järjestää oppilaitoksen työpajassa. Koko näyttösuunnitelma on kirjoitettu muotoon, joka vastaa tämän päivän lakia, asetuksia ja käytäntöjä.

Näyttötutkinnon järjestämissuunnitelma nähtiin koko organisaation asiaksi. Henkilökohtaistaminen, johon keskeisesti liittyy opiskelijan ohjaus, on ollut pohdinnan kohteena. Näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta käsiteltiin erään tutkimuksen valossa.

Tämä tutkimus osoitti, että näyttötutkintojärjestelmä ei ole saavuttanut sitä toiminnan tasoa ja laatua, mitä uudelta näyttötutkintojärjestelmältä odotettiin. Tutkimus ei ole kovin poikkeuksellinen. Usein uuden koulutusjärjestelmän tavoitteet ja odotukset voivat olla ylimitoitettuja.

Useat konfliktiteoreettisesti suuntautuneet tutkijat pitävät koulutukseen kohdistettuja odotuksia ylimitoitettuna. Koulutuksen heikkous on helppo osoittaa, siksi koulutuksesta on muodostunut syntipukki kaikenlaisille yhteiskunnan häiriöille. Esimerkiksi teollisuuden tuottavuuden parantaminen ei voi tapahtua pelkästään koulutustasoa nostamalla. Parempi koulutus parantaa tuottavuutta vain, jos on olemassa työpaikkoja tuottavammalle työntekijälle. (Raivola 2000, 223.)

Lähteet

Gunnar, M., Pasanen, H., Pekkanen, M., Räsänen, L. & Vuolle-Salonen, M. 2004. Ohjauksen välineet ja käytännöt. Helsinki: Opetushallitus.

Gunnar, M., Pasanen, H., Pekkanen, M., Räsänen, L. & Vuolle-Salonen, M. 2004. Ohjaus näyttötutkinnon ja valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa. Helsinki: Opetushallitus.

Crossan, M. M., Lane, H. W. & White, R. E. 1999. An organizational learning framework: from intuition to institution. *Academy of Management Review* 24, No 3, 522-537.

Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa 2007. Helsinki: Opetushallitus.

Järvinen, A., Koivisto, T. & Poikela, E. 2002. Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Helsinki: WSOY.

Kolb, D. 1984. *Experiential Learning. Experience as The Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, N. J: Prentice-Hall.

Nonakan, I. & Takeuchi, H. 1995. *The Knowledge-Creating Company. How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.

Näyttötutkinto-opas 2007. Helsinki: Opetushallitus.

OPH 2009. Opetushallituksen kotisivut. Saatavilla: www.oph.fi. Luettu 20.8.2009.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. ohjauksen toimintakentät. Jyväskylä: PS kustannus.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2004. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 3. ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS kustannus.

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Psykologien Kustannus Oy. Helsinki: Työministeriö.

Raivola, R. 2000. Tehoa vai laatua koulutukseen. Helsinki: WSOY.

Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksena. Helsinki: Gaudeamus.

Vähämöttönen, T. 1998. Ammatinvalinnan ohjaus, ohjaaja-asiakas-neuvotteluina. Työpoliittinen aikakauskirja 3/1998.

Yrjölä, P., Ansaharju, J., Haltia, P., Jaakkola, R., Järvinen, A., Taalas, M. & Lamminranta, M. 2001. Näyttötutkintojärjestelmän kokonaisarviointi. Helsinki: Opetushallitus.

Lait, asetukset ja määräykset:

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 6.11.1998/812

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 21.08.1998 /631

Opetushallituksen antama henkilökohtaistamis määräys 1.3.2007

Liitteet

Liite 1: Tutkintotilaisuuteen valmentava koulutus

Saate

Hyvä arvioitsijaksi suostunut alan ammattilainen. Olemme laatineet koulutuspaketin kone-metalli tutkintotilaisuuksia varten. Koulutus pakettiin kuuluu lähi- ja etäopetusta. Etäopetuspaketti on laadittu sillä tavalla, että saat yleiskuvan näyttötutkintojärjestelmästä. Lähiopetuspaketti sisältää syventäviä osioita tutkintojärjestelmään liittyen. Lähiopetuspäivillä käsitellään aina niitä mahdollisesti lainsäädäntöön tai soveltamisohjeisiin tulleita muutoksia.

Olemme ajatelleet, että lähiopetus on järjestettävä vähintään kerran vuodessa, lisäksi aina ennen tutkintotilaisuuden alkua palautetaan mieliin kyseiseen tutkintoon vaikuttavia keskeisiä asioita. Teidän rekrytoinnissa olemme kiinnittäneet huomiota teidän ammattitaitoonne ja myös siihen, että sitoudutte koulutukseen ja olette valmis käyttämään aikaanne perehtyäksenne näyttötutkintojärjestelmään. Olette valmis myös perehtymään opetussuunnitelmiin ja niissä tapahtuviin muutoksiin. Olette yhteistyökykyinen ja ymmärrätte asiakaslähtöisyyden tutkintotilaisuuksissa. Toivomme teidän myös sitoutuvan lähikoulutuspäiviin, jotka olemme suunniteltu neljän tunnin mittaiseksi. Toivomme myös teiltä säännöllistä yhteydenpitoa mitä tulee opetuksen toteutukseen ja sisältöön. Otamme kiitollisena vastaan kaikki parannusehdotukset mikä koskee opetusta ja opetuksen toteutusta. Haluamme säilyttää työelämä keskeisyyden opetuksessamme.

Näyttötutkintomestarin koulutusta arvostamme ja suosittelemme teille koulutuksen suorittamista. Sitoudumme antamaan konsultointi apua teille, jos hakeudutte

näyttötutkintomestari koulutukseen. Tutkintotilaisuudessa täytyy aina olla vähintään yksi näyttötutkintomestarin tutkinnon suorittanut henkilö, joka velvoittaa meitä koulutuksen järjestäjiä aktivoimaan ja avustamaan koulutukseen hakeutuvia. Tässä yhteydessä on jo hyvä todeta, että meidän kone-metalli tutkinnot ovat pääsääntöisesti perustutkinnon tutkintotilaisuuksia. Perustutkinnon suorittaminen on toki tutkintotilaisuus, mutta myös erityisen hyvä oppimistapahtuma, joka tulee huomioida aina tutkintotilaisuuden kestäessä. Periaatteena tulee myös olla se, että jokainen tutkintoon osallistuja läpäisee tutkinnon, ellei muuten niin ohjattuna. Tämä seikka johtaa myös siihen, että olette valmiit myös ohjaamaan tutkinnon suorittajaa tarvittaessa.

Tutkintotilaisuudesta tulee luoda mahdollisimman luonnollinen ja normaalia opiskelupäivää muistuttava tapahtuma. Tämä on asia johon ei kiinnitetä koskaan liiaksi huomiota. Olette sitoutuneet arvioitsijaksi tutkintotilaisuuksiin mikä on erittäin haastava, mutta samalla myös palkitseva tapahtuma. Toivotamme teidät kaikkeen siihen yhteistyöhön, joka koskee näyttötutkintojärjestelmän menestyksellistä hoitamista.

Koulutuksemme kuuluvia opettavia asioita

Koulutuksen tarkoituksena on tutustuttaa arvioijat koko näyttötutkintojärjestelmään. Koulutus on syytä aloittaa tutkintotilaisuuden suunnittelusta ja tutkintotehtävistä. Arvioijana toimiminen edellyttää, että tuntee tutkinnon perusteet, siksi on tunnettava opetussuunnitelman kyseiseltä alalta. Kun tuntee opetussuunnitelman ja sen millä tavalla opintokokonaisuudet muodostuu, niin pystyy asiantuntevaan arviointiin. Silloin kun kaikilla arvioitsijoilla on hyvät tiedot tutkinnon perusteista niin arviointi on yhdenmukaista ja laadukasta.

Näyttötutkintojärjestelmän perusta on kolmikantaisuus ja se tulee korostua koulutuksessa. Perehdytään tutkintoaineistoon, arviointilomakkeisiin ja

dokumentointiin. Tutkinnon suorittajan oikeudenmukainen kohtelu tutkinnon suorituksen aikana arviointitilanteessa, suorituksen jälkeen sekä tutkinnon suorittajan itsearviointi ovat asioita jotka ovat kaikkein tärkeimpiä koko prosessissa, siksi niihin tulee kiinnittää erityishuomio koulutuksessa. Henkilökohtaistaminen on opiskelijan kannalta myös erittäin merkityksellinen asia, siksi sen tunteminen on arvioitsijoille tärkeää. Palautteen antaminen tutkinnon suorittajalle tutkintotilaisuuden jälkeen on opiskelijalle merkityksellinen asia, siksi koulutuksen aikana on opittava hyvä yhtenäinen käytäntö palautteen antamisesta. Kolmikannan säännöllinen yhteydenpito tutkintotilaisuuksien ulkopuolella on välttämätön elementti niin, että pystymme kehittämään näyttötutkintojärjestelmän kaikkia osa-alueita.

Näyttötutkintojärjestelmä

Näyttötutkintojärjestelmä luotiin vuonna 1994 ammattitutkintolalla (L 306/1994) ja sitä täydentävällä asetuksella (A 308/1994). Koulutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä kumottiin ammattitutkintolaki ja näyttötutkintojärjestelmää koskevat säädökset siirrettiin pienin muutoksin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998 ja A 812/1998). Tämä laki ja asetus tulivat voimaan vuoden 1999 alussa. Näyttötutkintojärjestelmää ohjaavia säädöksiä muutettiin 2005 aikana ja uusi lainsäädäntö astui voimaan 1.1.2006. Muutoksilla pyrittiin ammatillisen lisäkoulutuksen ohjausjärjestelmän kehittämiseen. Muutokset mahdollistavat ammatillisen lisäkoulutuksen paremman suunnittelun, ohjauksen ja seurannan entistä paremmin kokonaisuutena. Uudet säädökset eivät estä järjestelmässä tarvittavaa joustavuutta. (Näyttötutkinto-opas 2007, 12.)

Henkilökohtaistaminen on keskeinen osa tätä lainsäädäntöä ja siihen Opetushallitus antoi täydentävän henkilökohtaistamismääräyksen, joka astui voimaan 1.3.2007. (Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa. 2007) Ammatillinen aikuiskoulutus perustuu Suomessa vahvasti näyttötutkintojärjestelmään. Järjestelmä mahdollistaa

joustavan ammatillisen osaamisen arvioinnin. Osaaminen voidaan kansallisesti ja laadullisesti tunnustaa riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt opintojen, muun toiminnan tai työkokemuksen kautta. Tärkeintä on ammatin hallinta. Elinkeinoelämä ja muu työelämä osallistuu vahvasti näyttötutkintojen suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Elinkeino ja työelämän osallistuminen mahdollistaa näyttötutkintojärjestelmän työelämäläheisyyden. Näyttötutkintojärjestelmä tarjoaa erityisesti aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan. Näyttötutkinnot ovat vakiinnuttanut asemansa aikuisten koulutusjärjestelmässä. Tutkintotilaisuuksiin osallistuvien määrä on lisääntynyt vuosittain. (Näyttötutkinto-opas 2007, 12.)

Arvioitsijoille ja koulutuksen järjestäjälle asetettavia vaatimuksia

Arvioitsija on ammattitaidon osoittamista eli tutkintosuoritusta arvioiva henkilö. Arvioitsijalla tulee olla hyvä ammattitaito ko. tutkinnon alalta. Näyttötutkinnon järjestäjä vastaa asiantuntevien arvioijien hankkimisesta, kouluttamisesta ja tehtävään perehdyttämisestä. Tutkintotoimikunnalle tehdään ilmoitus pidetyistä arvioijakoulutuksista ja arvioitsijat hyväksytetään tutkintotoimikunnalla. Arvioitsijoiden esteellisyyskysymykset ratkaistaan hallintolain (L 434/2003) mukaisin perustein.

Arviointitehtävän perehdyttämisen ja koulutuksen tavoitteena on taata tutkinnon suorittajalle oikeudenmukainen ja ammattitaitoinen arviointi (kolmikanta), kehittää näyttötutkintojärjestelmää työelämän vaatimuksien mukaiseksi, lisätä arviointiosaamista ja tutkintojärjestelmän tunnettavuutta talousalueella, arvioijien lukumäärä suhteessa koulutusmäärään ovat tasapainossa ja yleisen koulutuksen ja perehdytyksen lisäksi arvioijat perehdytetään etukäteen jokaiseen yksittäiseen arviointitehtävään ja tutkintotilaisuuteen.

Henkilökohtaista koulutusta voidaan antaa myös tarvittaessa, jos arvioijalla ei ole mahdollisuutta osallistua koulutukseen. Henkilökohtainen koulutus voidaan antaa ennen

näyttötutkintotilaisuutta ja täydentää sitä näyttötutkintotilaisuuden aikana. Järjestämissopimuksessa tai järjestämissuunnitelmassa tapahtuneet muutokset on näyttötutkinnon järjestäjä velvollinen ilmoittamaan niistä viipymättä tutkintotoimikunnalle. Näyttötutkintomestarit ovat alansa tutkintojen arvioinnin asiantuntijoita, näin ollen yhden arvioitsijoista tulee olla näyttötutkintomestarikoulutuksen käynyt. (Näyttötutkinto-opas 2007, 27.)

Arvioitsijoiden valinta ja hankinta

Arvioitsijoilla tulee olla riittävä työkokemus tutkinnon alalta, hyvä ammattitaito, työtehtävän edellyttämä koulutus ja alan monipuolinen kehityksen seuraaminen. Arvioitsijoilla tulee olla innostunut ja positiivinen asenne arviointitehtävään. Arvioitsijan valinnan lähtökohta on se, että hän sitoutuu arviointikoulutukseen ja aktiivisesti osallistuu näyttötutkintoihin. Hänen tulee olla hyvin sosiaalinen henkilö ja tulla toimeen erilaisten henkilöiden kanssa tutkintotilaisuudessa.

Opetussuunnitelma

Ammatillinen koulutus ja sen tarkoitus

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/98 2§, 5§) ja valtioneuvoston päätöksessä (VnP 213/213/1999) on säädetty, että ammatillisen peruskoulutuksen tulee antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella siten, että opiskelija voi tutkinnon suoritettuaan sijoittua työelämään. Sopeutua ja suoriutua alan alati muuttuvista tehtävistä, sekä kehittää ammattitaitoaan koko työelämän ajan. Työelämäyhteistyöllä varmistetaan se, että opiskelija pystyy koulutuksen jälkeen työskentelemään koulutusammattissaan. Koulutuksen tulee edistää työllistymistä ja koulutuksella myös mahdollistetaan

ryhtymisen itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi. Opetuksessa tulee kiinnittää huomiota tavoiltaan ja oppimisvalmiuksiltaan erilaisiin opiskelijoihin ja tarvittaessa kehittää tukitoimia yhteistyössä kotien ja koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Opiskelijan tervettä itsetuntoa ja myönteistä yksilöllistä kehitystä tulee tukea.

Laki (L 630/98 14§) edellyttää koulutuksen järjestäjää laatimaan opetusta varten opetussuunnitelman, joka tulee perustua tässä asiakirjassa oleviin opetussuunnitelman perusteisiin. Sen tulee hyväksyä erikseen suomen - ruotsin- ja saamenkieliseen opetukseen ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaan opetukseen. Lisäksi opetussuunnitelma on laadittava niin, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat.

Opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi ohjausta ja opetusta koulutuksen jokaisena työpäivänä opetuksen järjestämistavasta riippumatta. Opiskelijan on saatava riittävästi ohjausta ja tukea työssäoppimisen aikana ja erityisesti sen alussa. Koulutuksen järjestäjällä on myös vastuu opiskelijoiden itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijan opintoja ohjataan ja opiskelutavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Opintojen alkuvaiheessa lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä. Opiskelijan opintojen etenemistä seurataan ja tarvittaessa tulee antaa tukiovetusta. Koko opiskelun ajan opettajan tulee suunnitella opetusta, seurata edistymistä ja suorittaa arviointia. Opintojen laajuus määritellään siten, että opiskelijalta edellytetään neljänkymmenen tunnin työpanosta viikossa. Oppilaitoksen on laadittava sellainen opetussuunnitelma, että tavoitteet saavutetaan. (OPH 2009.)

Opetussuunnitelmaan tulee sisällyttää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteinen osa ja tutkinnoittain eriytyvät osat. Yhteisessä osassa määritellään tarvittavin osin kaikille koulutusaloille yhteisten periaatteiden ja menettelytapojen ohella koulutusaloittain eriytyvät osat. Yhteisen osan tulee sisältää opetuksen keskeiset arvot ja toiminnan kehittämisstrategiat ja suunnitelma opetukseen liittyvästä yhteisöllisyyttä

vahvistavasta toiminnasta, joka tarjoaa mahdollisuuden arvopohdintaan ja kulttuuriperintöön perehdyttämiseen. Tulee sisältää koulutukselle asetetut tehtävät sekä tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Koulutus tulee järjestää joko peruskoulutuksena tai näyttötutkintona. (OPH 2009.)

Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus on pääsääntöisesti näyttötutkintojärjestelmään perustuvaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjältä edellytetään henkilökohtaisten opetussuunnitelmien laadintaa. Aikuiskoulutuksessa on kysymyksessä ns. henkilökohtaistaminen, joka sisältää kolme eri vaihetta. Nämä kolme vaihetta ovat tutkintoon hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen ja tarvittavan ammattitaidon hankinta. Henkilökohtaistamisessa tulee selvittää osoitetun- ja saavutetun osaamisen tunnistamisen. (OPH 2009.)

Yhteisen osan tulee sisältää suunnitelman, miten opintoja tarjotaan yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi tulee olla suunnitelmat opinto-ohjauksen, erityisopetuksen sekä maahanmuuttajien tukipalvelujen järjestämiseen. Arviointi on keskeinen osa tutkintotilaisuuksia ja niistä tulee tehdä opiskelijan itsearvioinnin arviointisuunnitelma. Työssäoppiminen on keskeinen osa opiskelijan ammattitaidon kehittämisessä, siksi tulee olla työssäoppimisen järjestämisuunnitelma. Korkean opetuksen laadun saavuttaminen edellyttää henkilöstön jatkuvaa kouluttautumista, siksi suunnitelmiin tulee sisältyä henkilöstön kehittämissuunnitelma, jossa on selkeät tavoitteet, toteutus ja menetelmät jolla henkilöstön kehitystä arvioidaan. Tähän keskeisesti kuuluu myös oppilaitoksen itsearvioinnin toteuttamisuunnitelma. Sisältää suunnitelman kestäväen kehityksen ja kansainvälisyyden edistämisestä, sekä teknologian ja tietotekniikan hyödyntämisen kehityssuunnitelman. (OPH 2009.)

Tutkinnoittain tehtävät suunnitelmat tulee sisältää opintojen jaksotusta ja järjestämistä koskevat suunnitelmat. Vaaditaan suunnitelma yhteisten opintojen ja ammatillisten opintokokonaisuuksien tarkennetuista tavoitteista ja sisällöstä, suunnitelma opiskelijan henkilökohtaisissa opinnoissa etenemisestä ja arviointikriteereistä. Suunnitelma suorituksista, jotka vaaditaan opintokokonaisuuksien arvosanojen saamiseksi, sekä

aiempien opintojen hyväksilukemisen suunnitelma. Vaaditaan myös suunnitelma opintokokonaisuuksien muodostumisesta, kuten opintojaksoista, projekteista ja muista opiskeltavista kokonaisuuksista sekä työssäoppimisesta. Henkilökohtaisen opetussuunnitelman laadinta jolla mahdollistetaan opiskelijan yksilöllisen opiskelun. (OPH 2009.)

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmä muodostuu tutkintokohtaisista opetussuunnitelman perusteista ja opetussuunnitelmasta sekä niiden pohjalta tehtävästä henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta. Uudistuvan koulutuksen ja oppimiskulttuurin taustalla vaikuttavat käsitykset arvoista, ihmisistä tiedosta ja oppimisesta sekä näkemykset ammattialan, työn ja ammattitaidon kehityksestä. (OPH 2009.)

Opetussuunnitelman sisältö

Tutkintoon sisältyy yhteiset ammatilliset opinnot, kone- ja metallialan yleisosaaminen, jonka pituus on 30 opintoviikkoa, sekä tutkintonimikkeittäin eriytyvät opinnot joiden pituus on 20 opintoviikkoa. Tutkintoon kuuluu viisi eri tutkintonimikettä: koneistus, levy- ja hitsaustyöt, koneenasennus, työvälinetekniikka ja hienomekaniikka, joista on jonkin valittava. Jos valitaan levy ja hitsaustyöt 20 opintoviikkoa, tulee tutkintonimikkeeksi levyseppähitsaaja.

Tutkintoon tulee sisällyttää 40 opintoviikkoa valinnaisia opintoja. Seuraavista tutkintonimikekohtaisista ryhmistä on valittava yksi opintokokonaisuus tutkintonimekkeen mukaan. Tutkintonimikkeet ovat seuraavat: koneistaja, levyseppähitsaaja, koneen asennus, työvälinevalmistaja ja hienomekaanikko. Jos valitaan levyseppähitsaaja, jolloin on valittava seuraavista kokonaisuuksista edellä mainittu määrä opintoviikkoja. Valittavat osiot ovat seuraavat: levy- ja teräsrakennetyöt, ohutlevytyöt, hitsaus, levyalan NC-tekniikka tai rakennuspeltisepän työt, kukin osio on 10 opintoviikkoa pituinen. Muut valinnaiset opinnot 20 opintoviikkoa. (OPH 2009.)

Tutkintotilaisuuden lähikoulutukseen valmentava koulutus

Arvioitsijat kutsutaan yhteiseen noin puolen päivän mittaiseen koulutukseen, joka pidetään vähintään kerran vuodessa tai useamminkin, jos tutkinnonperusteet muuttuvat tai päivitetään järjestämissopimusta. Etäpakettiin kuuluu järjestämissuunnitelma kokonaisuudessaan niin, että arvioitsija saa kokonaisnäkömyksen meidän toimintatavasta järjestää tutkintotilaisuuksia. Lähijaksolla voidaan paneutua niihin järjestämissuunnitelman kohtiin, jotka ovat synnyttäneet kysymyksiä tai jotka on jollain tavoin epäselviä ja vaativat täsmennyksiä. Koulutus on maksuton sekä sisältää kahvit ja lounaan.

Näyttötutkintojärjestelmä

Näyttötutkintojärjestelmä luotiin vuonna 1994 ammattitutkintolalla (L 306/1994) ja sitä täydentävällä asetuksella (A 308/1994). Koulutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä kumottiin ammattitutkintolaki ja näyttötutkintojärjestelmää koskevat säädökset siirrettiin pienin muutoksin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998 ja A 812/1998). Tämä laki ja asetus tulivat voimaan vuoden 1999 alussa. Näyttötutkintojärjestelmää ohjaavia säädöksiä muutettiin 2005 aikana ja uusi lainsäädäntö astui voimaan 1.1.2006. Muutoksilla pyrittiin ammatillisen lisäkoulutuksen ohjausjärjestelmän kehittämiseen. Muutokset mahdollistavat ammatillisen lisäkoulutuksen paremman suunnittelun, ohjauksen ja seurannan entistä paremmin kokonaisuutena. Uudet säädökset eivät estä järjestelmässä tarvittavaa joustavuutta. Henkilökohtaistaminen on keskeinen osa tätä lainsäädäntöä ja siihen Opetushallitus antoi täydentävän henkilökohtaistamismääräyksen, joka astui voimaan 1.3.2007. (Näyttötutkinto-opas 2007, 12.)

Ammatillinen aikuiskoulutus perustuu Suomessa vahvasti näyttötutkintojärjestelmään. Järjestelmä mahdollistaa joustavan ammatillisen osaamisen arvioinnin. Osaaminen

voidaan kansallisesti ja laadullisesti tunnustaa riippumatta siitä, onko osaaminen kertynyt opintojen, muun toiminnan tai työkokemuksen kautta. Tärkeintä on ammatin hallinta. Elinkeinoelämä ja muu työelämä osallistuu vahvasti näyttötutkintojen suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin.

Elinkeino ja työelämän osallistuminen mahdollistaa näyttötutkintojärjestelmän työelämäläheisyyden. Näyttötutkintojärjestelmä tarjoaa erityisesti aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan. Näyttötutkinnot ovat vakiinnuttanut asemansa aikuisten koulutusjärjestelmässä. Tutkintotilaisuuksiin osallistuvien määrä on lisääntynyt vuosittain. Oppilaitoksessamme on aloitettu aikuisten ammatilliset tutkintotilaisuudet vuonna 2001. Silloin tehtiin aikuisten kone-metalli näyttötutkintojen osalta suunnitelmat ja hankittiin näyttötutkintojen järjestämisoikeudet. Suunnitelmiin ei ole sen jälkeen mitään muutoksia, siksi nyt on täydellisen päivityksen paikka saada suunnitelmat ja ohjeet vastaamaan nykyisiä lakeja ja asetuksia. Päivityksiä kaippaa näyttötutkinnon järjestämissuunnitelma, arvioitsijoiden koulutussuunnitelma, näyttötutkintojärjestelmän rahoitus, tutkintosuoritusten arviointi, näyttöympäristöt ja henkilökohtaistamismääräykset. Kehittämissuunnitelma on koko organisaation velvollisuus.

Näyttötutkinto, näyttötutkinnon järjestäjä ja näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma

Suorittamalla näyttötutkinnon henkilö osoittaa tutkinnon perusteissa ammattialan osaamisen tason työelämän tarpeisiin johdetuissa tehtäväkokonaisuuksissa, tutkintotilaisuuksissa. Perustutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa. Tutkinto on suoritettu, kun henkilö on hyväksytysti suorittanut ja osoittanut tutkintotilaisuuksissa näytöillä kaikki ne tutkinnon pakolliset ja valinnaiset osat, joista tutkinto muodostuu.

Näyttötutkinnon järjestäjä on koulutuksen järjestäjä tai muu yhteisö, joka on tehnyt tutkintotoimikunnan kanssa tiettyä tutkintoa koskevan järjestämissopimuksen.

Näyttötutkinnon järjestäjät sitoutuvat näyttötutkintojen järjestämissopimuksessa järjestämään mahdollisuuden suorittaa näyttötutkintoja myös ilman niihin valmistavaa koulutusta.

Näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma on laadittu koulutuksen järjestäjän, arvioijien ja tutkintojen suorittajan työvälineeksi henkilökohtaistettujen tutkintotilaisuuksien suorittamiseen, suunnitteluun ja toteutukseen. Tämä näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma toimitetaan myös tutkintotoimikunnalle. Tämä suunnitelma on laadittu niin kuin laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998) ja asetus (A 812/1998) määrää. Suunnitelma sisältää kaikki ne näyttötutkinnon osat, joita oppilaitoksemme järjestää. Olemme tehneet suunnitelman lain edellyttämällä tavalla yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa. Tämä on konkreettinen tutkintokohtainen suunnitelma näyttötutkinnon järjestämisestä ja se on laadittu tarkoin näyttötutkinnon perusteita noudattaen.

Näyttöympäristö

Tavoitteena on että tutkintotilaisuudet järjestetään aidossa työympäristössä, niin että tutkintoon osioon määritellyt tavoitteet ja arviointikriteerit täyttyvät. Henkilökohtaista näyttösuunnitelmaa tehtäessä sovitaan tutkinnon suorittajan osalta minkä on näyttöpaikka. Ympäristö tulee olla kyseiseen tutkintoon sopiva sekä tutkinnon suorittajalle tuttu ja turvallinen näyttöympäristö. Työpaikan soveltuvuus tutkintotilaisuuteen tulee aina arvioida erikseen ja arvioida täyttyvätkö tutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset kun tutkintotilaisuus järjestetään työpaikalla. Oppilaitoksen työpajassa suoritettava tutkintotilaisuus saadaan aina vastaamaan tutkinnon ammattitaitovaatimuksia, kun tutkintotehtävä valitaan huolellisesti. Hyviä tutkintotehtäviä saadaan Alvarin näyttöaineistosta. Hitsausosio tehdään oppilaitoksen suunnitelman mukaan, joka on päivitetty 2008. ja vastaa täysin osion vaatimuksia. Hitsausosio tehdään aina oppilaitoksella. Perusteluina

esitämme seuraavaa: Hitsausosioon sisältyy kahden eri prosessin hitsausta ja viidessä eri asennossa. Hitsausluokkavaatimus on perustutkinnossa luokka D (laatuluokat ovat B, C ja D tässä järjestyksessä). Hitsausluokka vaatimus on konepajoissa tänä päivänä vaatimustasoa B ja hyvin harvoin C tasoa. Tästä seuraa se, ettei perustutkintoa opiskeleva yllä konepajoissa vaadittuun laatutasoon ja kaikkien hitsausasentojen hitsaus kahdella prosessilla on vaikea saada yhteen tutkintotilaisuuteen. Oppilaitoksen hitsaushallissa tutkintotilaisuus on helposti järjestettävissä ammattitaitovaatimuksia vastaavaksi.

Näyttöympäristö on myös lähes aina tuttu tutkintotilaisuuteen osallistuville ja sitä kautta myös työturvallisuus on näyttötilaisuutta vastaavalla hyvällä tasolla. Perustutkinnon tutkintotilaisuus on monesti perusteltua suorittaa työpaikan sijasta oppilaitoksen konepajassa, koska osioon sisältyy monesti kirjallinen osuus ja lisäksi hyödykkeen tekeminen joka sisältää koneistusta, jyräystä, särmäystä, polttoleikkausta ja hitsausta. Kuten edellä mainittiin, ei perustason tutkinnon suorittajalta vaadita B luokan hitsaustaitoja. Tämän vuoksi tutkinnon suorittaminen hitsauksen osalta ei ole kuin harvoissa tapauksissa mahdollista teollisilla työpaikoilla. Oppilaitoksen opetustilat tarjoavat vastaavan ympäristön tuotteen tekemiseen.

Tutkintosuorituksen arviointi on laadukasta ja arvioiden työskentely on turvallisempaa kuin kiireisellä työpaikalla. Opiskelija, joka on ollut ohjaavassa koulutuksessa oppilaitoksessa, tulee tuntemaan oppilaitoksen koneet ja laitteet, siksi hän suoriutuu tutkinnosta ilman ympäristön aiheuttamaa ylimääräistä kuormitusta. Opiskelija voi suorittaa koko näytön hänelle tutussa työskentely ympäristössä. Tutkintosuorituksen henkinen kuormitus on tutussa ympäristössä vähäisempi ja lopputulos on tutkinnon suorittajan kannalta laadukkaampi. Tässä täyttyy myös se vaatimus, että näyttöympäristö on mahdollisimman luonnollinen käytännön työelämää vastaava. Tässä tilanteessa täyttyy myös vaatimus tutkintotilaisuuden asiakaslähtöisyydestä.

Kolmikantaperiaate

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta edellyttää, että näyttötutkintoja suunnitellaan ja järjestetään yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa. Menestyksekkäs tutkintotilaisuuksien järjestäminen edellyttää yhteistyötä alueellisesti eri toimijoiden kanssa. Työnantaja ja työntekijäpuolen kesken yhteistyötä tehdään siten, että osapuolet ovat tarkoituksenmukaisella tavalla mukana kaikissa vaiheissa laatimassa ja kehittämässä näyttötutkintojen järjestämissuunnitelmia sekä toteuttamassa tutkintoja. Tutkintotilaisuuksien kehittämisessä hyödynnetään kaikkien toimijoiden asiantuntemusta ja vahvuuksia. Näyttötutkintojen arvioijana toimivat tutkinnon järjestäjän edustaja (opetusalan), työnantajapuolen edustaja ja työntekijäpuolen edustaja.

Henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen käsittää kolme vaihetta, jotka ovat hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen, sekä tarvittavan ammattitaidon hankkiminen. Henkilökohtaistaminen tarkoittaa tutkinnon suorittajan ja opiskelijan ohjaus-neuvonta-opetus- ja tutkintotoimien asiakaslähtöistä suunnittelua ja toteutusta. Henkilökohtaistamisessa otetaan huomioon erilaisia kulttuuri- ja kielitaustoista, sekä muista syistä kuten lakien- ja kirjoitushäiriöistä johtuvat erityispiirteet. Tukitoimet eivät saa kuitenkaan johtaa tutkintokriteerien alentamiseen. Jokaiselle näyttöön hakeutujalle annetaan asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita yhteisesti sovittavia tutkintomuotoja ja palveluita, jotka auttavat häntä tutkintoon hakeutumisvaiheessa. Tutkintoon hakeutuvalla tulee olla tiedossa kyseisen tutkinnon perusteet ja arviointikriteerit.

Näyttöön hakeutujan lähtötaso arvioidaan todistusten ja käytännön työkokemusten sekä henkilökohtaisen haastattelun perusteella. Todistusten oikeellisuus varmistetaan. Hakeutumisvaiheessa on usein tarpeellista perehdyttää näyttöön hakeutuja itseensä oppijana. Hän perehtyy opiskeltavaan alaan. Hän tekee alustavan kartoituksen osaamisestaan. Pohtii erilaisia opiskelun käytäntöihin liittyviä vaihtoehtoja, tekee opiskeluympäristöjä-muotoja- ja menetelmiä koskevat valintansa. Ohjaaja on hänen tukenaan valintoja tehdessä. Kun todetaan hänen täyttävän kone- ja metallialan riittävä osaaminen, hänet ohjataan suorittamaan kone- ja metallialan perustutkinnon näytön, osallistumalla kaikkiin pakollisiin tutkintotilaisuuksiin. Päinvastaisessa tapauksessa näyttöön hakeutuja ohjataan hakemaan lisäkoulutusta työssä oppimalla, opiskellen tai työssäoppimista ja opiskelua yhdistellen. Ohjaaja on hänen tukenaan kun lisäkoulutusta suunnitellaan. (Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnoissa 2007, 6.)

Näyttötutkinnosta ja koulutuksesta vastaavat henkilöt arvioivat voidaanko hakeutujalle hänen esittämiensä luotettavien todistusten perusteella ehdottaa esitetyiltä osin osoitettu osaaminen tunnustettavaksi. Kun tutkintoon hakeutuvalla on aikaisempaa osaamista, kuten työkokemuksella hankittua osaamista, mutta hänellä ei ole luotettavaa todistusta osaamisestaan, hänet ohjataan suoraan tutkinnon tai sen osien suorittamiseen. Näyttötutkintoon hakeutujan alkuhaastattelussa esille tulevat kaikki asiat kirjataan tätä varten suunniteltuun asiakirjaan. Rahoitussuunnitelma tehdään hakeutumisvaiheessa. Koulutukseen hakeutuva ja ohjaaja varmentavat kyseiset asiat allekirjoituksillaan.

Jokaisen tutkinnon suorittajan kanssa mietitään tutkintosuunnitelma aikataulu sekä miten tutkintotilaisuus hänen osalta järjestetään. Kerrotaan tutkinnon suorittajan oikeudet ja velvollisuudet ja oikaisumenettelystä tutkinnon suorittajan ollessa eri mieltä arvioinnista. Ensisijaisesti pyritään siihen, että tutkintotilaisuus järjestetään hänen omalla työpaikalla. Ellei työpaikka sovellu tutkintotilaisuuden järjestämiseen siitä syystä, ettei saada esille tutkinnon perusteissa määriteltyä ammattitaitovaatimusta, niin haetaan jokin toinen vaihtoehto joka hänelle parhaiten soveltuu. Tutkinnon suorittajan toiveet tutkintosuorituspaikasta pyritään ottamaan huomioon, jos kustannukset

pysyvät kohtuullisissa rajoissa. Jokainen tutkintopaikka arvioidaan erikseen. Oppilaitoksen konepaja on monesti hyvä vaihtoehto tutkintotilaisuuden järjestämiseen.

Mikäli henkilökohtaistamiskeskustelussa tulee ilmi jotain tutkinnon suorituksen kannalta jotain erityistä, pyritään ne tapauskohtaisesti huomioimaan. Näytöissä on usein kirjallisia osioita, jos jokin tutkinnonsuorittaja ei selviydy kirjallisista kokeista voi hän esittää kyseisen osion suullisesti. Koepenkillä osaamisen osoittaminen on myös mahdollista esimerkiksi pneumatiikan osalta. Kulttuuri ja kielierot otetaan huomioon suorittamisen henkilökohtaistamisessa.

Suorittamisen henkilökohtaistamisessa kiinnitetään erityistä huomiota näyttöympäristöön ja tehtävien suorittamiseen käytännössä. Työturvallisuus on myös asia johon tulee kiinnittää erityistä huomiota, niin tutkinnon suorittajan kannalta kuin kanssa suorittajat huomioiden. Tehtävien ohjeistuksessa tulee huomioida, että tutkinnon suorittaja ymmärtää annetun tehtävän. Voidaan käyttää henkilökohtaista avustajaa tutkinnon suorituksessa, tai antamalla ohjeistuksen tutkinnon suorittajan omalla äidinkielellä. On kuitenkin muistettava, että henkilökohtaistetussa tutkinnon suorituksessa on aina noudatettava tutkinnon perusteissa määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteeriä sekä ammattitaidon osoittamistapoja. Aikaisemmin osoitetun osaamisen tunnustamisen osalta kolmikanta työryhmä, eli työnantajan-työntekijän- ja opettajien edustajat käyvät läpi tutkinnon suorittajan osoittamat dokumentit. Siinä tapauksessa jos kolmikanta toteaa niiden oikeellisuuden ja katsoo niiden riittävän joidenkin tai jonkin osion tunnustamiseen, niin he tekevät esityksen tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunta tekee lopullisen päätöksen osoitetusta osaamisesta. Näyttötutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamisen jälkeen pidetään tutkintotilaisuuksien suunnittelupalaveri. Suunnittelu palaveriin osallistuu kaikki ne tutkinnon suorittajat joiden on määrä suorittaa tutkinto oppilaitoksen konepajassa. Suunnittelupalaverissa määritellään tarkemmin millä aikataululla tutkintotilaisuudet järjestetään. Suunnittelussa tulee päästä yhteisymmärrykseen suoritusten aikatauluista. Tutkinnon suorittajia ollessa yli kymmenen tulee sopia tutkinnon suorituksen aloittamisen porrastamisesta. Järjestelmä

tulee olla sellainen, ettei kukaan saa ylimääräistä hyötyä järjestelyistä. Kenenkään ei myöskään saa kärsiä haittaa tutkintojen porrastamisen johdosta. Sovitaan pelisäännöt yhteisesti ja toimitaan sovitun mukaisesti.

Tutkintotilaisuus tulee järjestää niin, ettei kohtuuttomia odotusaikoja tule tutkintosuorituksen aikana. Odottamattomien odotusaikojen syntyminen vähennetään suoritus ajasta. Odottamaton odotusaika voi olla esimerkiksi työkoneen rikkoutuminen. Päädyttäessä suorituksen henkilökohtaistamisessa siihen, että tutkintotilaisuudet suoritetaan tutkinnon suorittajan työpaikalla, niin arvioidaan työpaikan soveltuvuus siihen. Työpaikka tulee soveltua kyseisen tutkintotilaisuuden suorittamiseen tavalla, että tutkinnon perusteissa määritellyt ammattitaitovaatimukset täyttyy, sekä arviointi on mahdollista suorittaa turvallisesti ja tavalla, että arvioinnista saadaan niin kattava että arvioinnin kriteerit täyttyy.

Tapauksissa missä ei saada esille kaikkea tutkintoon kuuluvia ammattitaito kriteeriä, niin puuttuva tai puuttuvat osiot voidaan suorittaa toisessa osatutkinnossa. Työpaikan soveltuvuuden tutkinnon suorittamiseen päättää arvioijat, eli työnantajien, työntekijöiden ja opettajien edustajat. Suorituksen henkilökohtaistamiseen ja sen dokumentointiin käytetään AiHe-projektin aikana kehitettyjä lomakkeita jotka ovat muutettu soveltuvaksi kone- ja metallialan perustutkinnon lomakkeiksi.

Kirjallinen tehtävä näyttötutkinnossa

Näyttötutkintosuorituksina voi olla erilaisia kirjallisia tehtäviä, joita voivat olla esim. Kokeet, tentit, suunnittelu- ja kehittämishankkeet, pohdinta-arviointi-selvitys-raportti- ja esitystehtävät. Kun tutkintotilaisuudessa on esim. kirjallinen tehtävä, edellytetään, että se tulee suorittaa hyväksyttävästi, jotta voi saada hyväksynnän kyseiselle tutkinnon osalle.

Tutkintotoimikunta

Näyttötutkintojen valvonnasta ja järjestämisestä vastaavat Opetushallituksen yhteydessä toimivat toimikunnat. Tutkintotoimikunnat toimivat virkavastuulla. Tutkintotoimikunnat ovat luottamushenkilöelimiä jotka ovat lakisääteisiä. Toimikuntien jäsenet toimivat tehtävässään oman toimensa ohella. Toimikuntien toimintakausi on enintään kolme vuotta. Opetushallitus päättää toimikauden pituuden samoin kuin toimikunnan toimialan. Toimiala voi olla vain yksi näyttötutkinto, mutta yleensä se on useampia toimialoja. Toimialue on valtakunnallinen tai tietty maantieteellinen alue kuten lääni. Jäsenet tulee valita niin, että kolmikanta periaate toteutuu. Lisäksi tulee ottaa huomioon tasa-arvolaki niin, naisia tai miehiä on 40 %. Huomioitava on myös, että työntekijöiden ja työnantajien edustajia on yhtä paljon. Toimikunnan kokoonpano on yhdeksän henkilöä. Toimikuntaan voidaan jäsenten lisäksi valita tarvittaessa pysyviä asiantuntija jäseniä. Kaksikielisellä alueella tulee kyseinen asia huomioida. (OPH 2009.)

Arviointi ja arvioinnin kriteerit

Arviointi kohdistuu arviointilomakkeessa esitettyihin työsuoritusten osa-alueisiin ja arviointikohteisiin. Hyväksyttävä suoritus edellyttää, ettei mikään arviointilomakkeen arviointikohde ole hylätty ja arviointikohteessa kaikki vaatimukset on ”toteuduttava”, ovat toteutuneet. Tutkintotilaisuudessa missä tehdään jokin tuote, niin sen tulee olla laadultaan sellainen, että se vähäisin korjauksin on tuotantoon ja/tai jatkojalostukseen kelpaava tai myytävissä ulkopuoliselle asiakkaalle.

Arvosanat ovat K3, H2, T1. Jos näyttöä ei voida hyväksyä, se arvioidaan arvosanalla Hylätty. Tehtävään on annettu tavoiteaika, sekä maksimiaika jonka aikana tehtävän on valmistuttava. Jos maksimisuoritus aika jostain syystä ylittyy, arvioijat päättävät kolmikantaperiaatteen mukaisesti yksimielisellä päätöksellä suorituksen hylkäämisestä tai hyväksymisestä.

Näyttötehtävän suoritus voidaan keskeyttää, mikäli todetaan, että suorittajalta puuttuu riittävä ammattitaito tehtävän loppuunsaattamiseksi, tai työturvallisuustekijät sitä edellyttävät. Suorittaja voi pyytää tuotteen valmistukseen tai valmistustekniikkaan liittyviä lisäneuvoja työskentelyn aikana, mutta annettu apu vaikuttaa lopulliseen arviointiin alentavasti. Loppuarviointi syntyy suoritettun näytön ja arviointikeskustelun perusteella. Näytön suorittaja on mukana arviointikeskustelussa, jossa hän saa palautetta näytön onnistumisesta.

Tutkinnon suorittajalle ilmoitettavat asiat ennen tutkintoa ja tutkinnon jälkeiset toimet

Missä ja milloin aloituspalaveri pidetään sekä näyttösuorituksen aikataulu. Onko näytön suorittajalla mahdollisuus omien mittavälineiden, työkalujen, suojavälineiden ja lähdeaineiston käyttöön. Lisäksi suorittajalle ilmoitetaan mahdolliset järjestelyyn liittyvät asiat, lounas- ja kahvitauot, tutkinnon suorituksen aikainen arviointi, miten henkilöllisyys varmistetaan ja erityistilanteiden huomioonottaminen. Tutkinnon suorittaja tietää, että arviointi syntyy suoritettun näytön ja arviointikeskustelun perusteella sekä että näytön suorittajan on oltava läsnä arviointikeskustelussa, jossa saa palautetta näytön hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Onneksi ne epämiellyttävät näytön hylkäämiset ovat kovin harvinaisia. Tutkintotilaisuuteen osallistuva vakuutetaan siitä, että hän saa oikeudenmukaisen kohtelun tutkintotilaisuudessa. Tilaisuus tulee olla sellainen, ettei se aiheuta kokelaille ylimääräistä tutkintotilaisuuden jännittämistä

Tutkintotilaisuuden jälkeen pidetään arviointikeskustelu, jossa täytyy kolmikannan toteutua. Käsitellään eri arviointikohteet sekä perehdytään suorittajan itsearviointilomakkeeseen. Tässä yhteydessä on hyvä muistuttaa, että opiskelijan itsearviointi voi vaikuttaa lopulliseen arviointiin arvosanaa nostaen, joissakin tapauksissa myös arvosanaa laskien. Kolmikanta työryhmä tekee arvioinnin suorituksesta, joka esitetään tutkintotoimikunnalle ja he tekevät lopullisen päätöksen arvioinnista. Ellei tutkinnon suorittaja ole tyytyväinen arviointiin, niin menetellään niin

kuin meidän järjestämissuunnitelmassa on kirjoitettu. (järjestelmäsuunnitelma kohta 17)

Arvioitsijoiden muistilista ja itsearviointi

Arvioitsijat perehtyvät ammattitutkinnon perusteisiin, arvioinnin kohteisiin ja kriteereihin. Hyväksyy tutkinnon suorittajan henkilökohtaisen näyttösuunnitelman ja tiedottaa näytöstä työyhteisön muille jäsenille. Tukee tutkinnon suorittajaa, mutta on myös kriittinen ja antaa suorittajalle jatkuvaa palautetta koko näytön aikana. Arvioitsijoiden tulee huolehtia työturvallisuudesta näytön aikana ja puuttua suoritukseen mikäli näytön suorittajan turvallisuus on uhattuna. Arvioi tutkinnon suorittajan käytännön toimintaa arviointikriteerien mukaisesti ja ottaa kokonaisvastuun arvioinnista, mutta voi hankkia arviointitietoa myös muilta työntekijöiltä. Tuo täytetyn arviointilomakkeen mukanaan arviointikeskusteluun, sillä se on tärkein dokumentti arviointipäätöksen tekemisessä. Osallistuu arviointikeskusteluun ja arviointipäätöksen tekemiseen näytön lopussa ja täyttää arviointilomakkeen sanallisin perusteluin, sekä on yhteydessä tutkinnon järjestäjän edustajaan tarvittaessa. Palauttaa arviointikeskustelussa opettaja-arvioijalle näytön esitietolomakkeen, palautelomakkeen ja arviointipalkkiolomakkeen täytettyinä.

Koulutuksen jälkeen koulutetut pohtivat onko heillä riittävä motivaatio arvioijana toimimiseen? Onko hän saanut riittävästi tietoa näyttötutkintojärjestelmästä? Pystyykö hän tämän koulutuksen jälkeen toimimaan ammattitaitoisena arvioitsijana? Onko heillä ammatillinen pätevyys kyseiseen tutkintoon riittävä? Heidän tulee myös arvioida onko jokaisella realistiset mahdollisuudet toimia oman työnsä ohella arvioitsijana? Lisäksi heidän tulee pohtia ovatko he jatkossakin valmiita osallistumaan vuosittain koulutustilaisuuksiin? Henkilö joka vastaa kaikkiin kysymyksiin myöntävästi on erinomainen toimimaan tutkintotilaisuuksissa sekä koko näyttötutkintojärjestelmän kehittäjänä. Tehtävään lupautuneista henkilöistä toimitetaan luettelo

tutkintotoimikunnalle. Tutkintotoimikunta hyväksyy heidät lopullisesti toimimaan arviointi tehtävissä.